

**BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RADYO, TELEVİZYON VE SİNEMA ANABİLİM DALI
RADYO, TELEVİZYON VE SİNEMA TEZLİ
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**TELEVİZYON TARTIŞMA PROGRAMLARININ "TARAFSIZLIK"
AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ: TARAFSIZ BÖLGE ÖRNEĞİ**

**HAZIRLAYAN
TALİP CAN PEKGÖZ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TEZ DANIŞMANI
DR. ÖĞR. ÜYESİ DENİZ TANSEL İLİC**

ANKARA 2021

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS / DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

Tarih: 18/08 /2021

Öğrencinin Adı, Soyadı : Talip Can PEKGÖZ

Öğrencinin Numarası : 21820240

Anabilim Dalı : Radyo Televizyon ve Sinema Ana Bilim Dalı

Programı: Radyo Televizyon ve Sinema Tezli Yüksek Lisans Programı

Danışmanın Unvanı/Adı Soyadı: Dr. Öğretim Üyesi Deniz Tansel İLİC

Tez Başlığı: Televizyon Tartışma Programlarının “ Tarafsızlık “ Açısından Değerlendirilmesi
: Tarafsız Bölge Örneği.

Yukarıda başlığı belirtilen Yüksek Lisans/Doktora tez çalışmamın; Giriş, Ana Bölümler ve Sonuç Bölümünden oluşan, toplam 71 sayfalık kısmına ilişkin, 04/08/2021 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 2’dir. Uygulanan filtrelemeler:

1. Kaynakça hariç
2. Alıntılar hariç
3. Beş (5) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

“Başkent Üniversitesi Enstitüleri Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Usul ve Esaslarını” inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Öğrenci İmzası:.....

ONAY

Tarih: 18 /08 / 2021

Öğrenci Danışmanı Unvan, Ad, Soyad,
DR. ÖĞR. ÜYESİ Deniz TANSEL İLİC

İmza

.....

Tez yazım sürecinde kaybettiğimiz çok sevdiğim dedem Cemal PEKGÖZ 'e ithaf edilmiştir.

TEŞEKKÜR

Bu çalışmaya çok değerli katkılarını sunan, yolumu aydınlatan değerli hocalarım Prof. Dr. Doğan Tılıç ve danışmanım Dr. Öğretim Üyesi Deniz Tansel İlic'e ne kadar teşekkür edersem minnetimi ifade edemem. Değerli fikirlerini akademik hayatım boyunca başucumda tutacağımdan eminim.

Hayatım boyunca, attığım her adımda desteğini hissettiğim ve aldığım her nefesi borçlu olduğum annem ve idolüm babamı en büyük şansım olarak gördüğümü belirterek sonsuz şükranlarımı sunar ve teşekkür ederim.

Tez sürecinin zorluklarını manevi destekleriyle unutturan kardeşim Ceylin Su, dostlarım Mine ve Ömer'e teşekkürü borç bilirim.

ÖZET

Bu çalışmada icadından günümüze kadar toplum üzerinde etkisini sürdüren televizyonlarda yayınlanan haber tartışma programları ve bu programlarda vadedilen tarafsızlık iddiası konu edilmektedir. Türkiye’de 1990’lı yılların başlarından itibaren, toplumsal hayata giren özel televizyon kanalları ile yayıncılıkta devlet tekeli kırılmıştır. Medya ve televizyonun özelleşmesi ile birlikte toplumların davranış ve tercihleri farklı enformasyonların etki alanına açık hala gelmiştir. Bu çalışma CNN Türk ‘te, 2015 ile 2019 arası dönemde yayınlanan *Tarafsız Bölge* programını incelemektedir. Çalışmada analiz edilen on bölüm, bu yıllar arası gündemi etkilemiş ve siyaseti belirleyen olaylardan seçilmiştir. Tartışma programlarındaki tarafsızlık mefhumu, *Medya Sistemi İşleyiş Modeli* çerçevesinde beş düzeyde incelenmiştir. Bu beş düzeyin en etkili noktada bulunan medya atmosferi, sahiplik yapısı, daha az etkili medya kurumu ve etkisi en az olan gazeteciler ve izleyici düzeyleri analiz edilmiştir. Programın analiz aşamasında en önemli nokta, kitle iletişim araçlarında, bilgiyi topluma aktaran gazetecilerin ve bilgiye ulaşmada en önemli araç olarak televizyonu kullanan izleyicilerin medya işleyişini en az etkileyen aktörler olmasıdır. Özellikle televizyonun özelleşmesiyle birlikte medya güç sahiplerinin mücadele alanı haline gelmiştir.

Araştırmanın ilk bölümünde televizyon tartışma programları üzerine literatür taraması yer almaktadır. İkinci bölümde temel medya paradigmaları olarak işlevselci ve eleştirel paradigmalar incelenmiş, Marksist düşüncenin medya tartışmalarına katkısına yer verilmiştir. Medya araştırmaları için bir model sunan Medya Sistemi İşleyiş Modeli açıklanmış ve analiz aşamasında da kullanılmıştır. 2002 seçimlerinde iktidarı kazanan AKP hükümeti ile değişen medya atmosferi, 2007 ve 2015 durakları ile ele alınmıştır. Son bölümde 2015’ten sonra otoriterleşen medya atmosferi ve değişen sahiplik yapısının, CNN Türk ve Tarafsız Bölge programında muhalefet-iktidar dengesini, iktidar lehine çevirdiği gözlenmiştir. Tarafsızlık iddiası, ekonomi-politik bir atmosferde, medya sahibinin, iktidar ile çizdiği ilişkiler çevresinde programda eriyebilmektedir.

Anahtar kelimeler: Medya, İletişim, TV tartışma programı Tarafsızlık, Tarafsız Bölge, AKP iktidarı.

ABSTRACT

The focus of this research is on the impartiality of television discussion programs. In Turkey, since the early 1990s, the state monopoly in broadcasting was broken with the private television channels that entered the social life. With the privatization of media and television, the behavior and preferences of societies have become open to the domain of different information. This study examines the Neutral Zone program published in CNN TURK between 2015 and 2019. The ten chapters analyzed in the study are selected from important events that have influenced the agenda over these years. The concept of neutrality in the discussion programs has been examined in five levels within the framework of the Media System Operation Model. The media atmosphere at the most effective point of these five levels, ownership structure, less effective media institution, and the least influential journalists and audience levels were analyzed. In the analysis phase of the program, the most important point here is that journalists who transfer information to society in mass media and viewers who use television as the most important tool to reach information are the actors that affect the functioning of the media at least. Especially with the privatization of television, the media has become a struggle area for power owners.

In the first part of the research, there is a literature review on television discussion programs. In the second chapter, functionalist and critical paradigms are examined as fundamental media paradigms, and the contribution of Marxist thought to media debates is given. Media System Operation Model, which provides a model for media researchers, was explained and used in the analysis phase. The changing media atmosphere with the AKP government, which won the power in the 2002 elections, has been discussed with the stops in 2007 and 2015. In the last section, it was observed that the media atmosphere that became authoritarian after 2015 and the changing ownership structure turned the opposition-power balance in favor of the government in CNN Turk and the Neutral Zone program. The allegation of neutrality can be dissolved in the program in an economic-political atmosphere, around the relations that the media owner draws with the government.

Keywords: Media, Communication, TV Discussion Program, Neutrality, *Tarafsız Bölge*, AKP Government

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	I
ÖZET.....	II
ABSTRACT	III
İÇİNDEKİLER.....	IV
TABLolar LİSTESİ	V
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	VI
1. GİRİŞ.....	1
2. Metodoloji ve Araştırma Problemi.....	6
3. İletişim kuramları ve Kavramsal Çerçeve	9
3.1. Anaakım Paradigma	9
3.2. Eleştirel Paradigma	10
3.3. Ekonomi-politik	13
3.4 Medya araştırmaları için Medya Sistemi İşleyiş Modeli	15
4. İletişim kuramları ile ilgili Literatür taraması	16
5. Medya Atmosferi: AKP İktidarının Otoriterleşme Tarihi.....	19
5.1 Medya Atmosferi :2002-2007 yılları Otoriter Dönem	21
5.2 Medya Atmosferi :2008-2013 yılı Otoriter Dönem	22
6. Sahiplik Yapısı: Havuz Medyası ve TSMF medyada sahiplik ilişkisi	24
7. Gezi Direnişi ve 15 Temmuz sonrası medya durumu	27
8. Liberal kuramların kutsalı “tarafsızlık” mefhumu.....	31
9. Bir TV Tartışma Programı Olarak Tarafsız Bölge’nin İncelenmesi	34
KAYNAKLAR	69

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1: Demiören Holding'in medya ve diğer sektörlerdeki yatırım ve şirketleri.....	3
Tablo 2: Tartışma programları tarihleri ve önemli olaylar.....	7
Tablo 3: Konuşmacı, Kimlik, Taraf, Konuşma Süresi, Pay	37
Tablo 4: Katılımcının konumu ve sunucunun müdahalesi	38
Tablo 5: Setin oluşumu ve konuklar	42
Tablo 6: Konuşmacı, Kimlik, Taraf, Konuşma süresi, pay (24 Temmuz 2016	44
Tablo 7: Konuk tarafı ve sunucunun müdahalesi	47
Tablo 8: Konuşmacı, Konumu, Süre, Referandum çizelgesi	48
Tablo 9: Katılımcı, Referandum Tercihi, sunucunun müdahalesi	52
Tablo 10: Konuşmacı, kimlik, taraf, konuşma süresi ve payı	53
Tablo 11: Toplam konuşma süresi	55
Tablo 12: Sunucunun rolü konum ve sunucunun müdahalesi.....	56
Tablo 13: 29 Ocak 2018 (Afrin, Suriye müdahalesi	58
Tablo 14: Sunucunun müdahalesi ve konukların konumu	59
Tablo 15: Konuşma süreleri	61
Tablo 16: Konuşun konumu ve sunucunun müdahalesi	61
Tablo 17 : Konuşmacı, Kimlik, Taraf, Konuşma süresi ve süre pay çizelgesi	63
Tablo 18 : Sunucunun konumu	64
Tablo 19 : Sunucunun konumu	66

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Medya sistemi işleyiş modeli 15

Şekil 2: The Economist'in hazırladığı şekiller 20

1. GİRİŞ

Tüm dünyada olduğu gibi, Türkiye’de de halkın en önemli haber kaynaklarından biri televizyonlardır. Televizyon, teknolojinin gelişmesiyle birlikte her evde bulunur hale gelmiştir. Televizyonun sözü edilen kitleselleşmesi kültürel anlamda dramatik bir değişime sebep olmuştur. Bu değişim yazının ‘‘tutarlılığı, nedenselden etkiye anlatısal gelişimi, evrensellik ve soyutlama etkisi, netlik ve sesin tek tonu yerini, televizyonun geçici, epizodik, özgül, somut dünyasına bırakmıştır. Aynı zamanda ‘okuryazarlık tarafından en çok değer verilen değerlerin yıkıcısı’ olarak tanımlanmıştır. (Fiske, 2004). Televizyonda mesajın anlamına zıtlıklar ve görünüşte çelişkili işaretlerin yan yana gelmesi ile ulaşılır ve ‘‘mantığı’’ sözlü ve görseldir.’’ Kültür üzerindeki bu köklü değişiklik, enformasyonun kaynağının yazı ve sesten görsele dönüşü, televizyonu kitlelerin en çok inandığı haber kaynağına çevirmiş ve görünür olmak önem kazanmıştır. Postman (2016)’a göre, bir iletişim aracı olarak matbaanın değil 19. Yüzyıl ortasında telgraf ile fotoğrafın başlattığı geleneğin devamı sayılması gereken televizyon, okuma-yazma kültürüne saldırır.

Televizyonun kültürel anlamda yarattığı devrim ile birlikte gazete ve radyonun etkisi azalmış, televizyon birincil haber kaynağı haline gelmiştir. Türkiye’de de televizyon kitlelerin siyasi kanaatlerin oluşması ve oy verme davranışlarını etkileyen bir mecra haline gelmiştir. (Fiske,2014) RTÜK’ün 2018-Televizyon İzleme Alışkanlıkları Araştırması¹ Türkiye’de hafta içinde ortalama televizyon izleme süresinin 3 saat 34 dakika, hafta sonunda ise 3 saat 45 dakika olduğunu göstermiştir.

Konda’nın (2016) 15 Temmuz darbe girişimi sonrası yaptığı bir araştırmaya göre ise 15 Temmuz darbe girişimini televizyondan öğrenen katılımcıların oranı yüzde 62 olarak belirlenmiştir. Bu veriler televizyonun Türkiye halkının gündelik yaşamlarında ne kadar önemli bir yer tuttuğunu ve sosyal, siyasal ya da ekonomik kriz dönemlerinde televizyona olan ilginin çok daha arttığını gözler önüne sermektedir. Siyasal liderlere ve bunların politikalarına dair sahip olduğumuz bilgi, büyük ölçüde televizyon başta olmak üzere, diğer kitle iletişim araçlarından kaynaklanan bir bilgidir ve bu şekilde edinilen bilgi kurumsallaşmış siyasi güç sistemine katılma biçimlerimizi derinden etkilemektedir (Thompson, 2013, s. 251).

---

¹<https://www.rtuk.gov.tr/assets/Icerik/AltSiteler/televizyonizlemeegilimleriarastirmasi2018.pdf> (erişim tarihi: 20.07.2020)

Türkiye’de ilk televizyon yayını 31 Ocak 1968 tarihinde Salı Perşembe ve cumartesi günleri üçer saatlik yayınlarla başlamıştır. Bu yayınlar ajans ve halkı eğitmeyi amaçlayan programlardır. Tek haber kaynağı Türk Radyo Televizyon(TRT) adlı devlet televizyonudur. Televizyon kanalları doğumundan itibaren baskılara maruz kalmıştır. İlk kurulduğu dönemde devlet bakanları dahi TRT’nin özerkliğini tehdit etmiştir. Hükümet yetkilileri ilk dönemden itibaren televizyonun propaganda etkisini fark etmiş ve bunu kendi lehlerine çevirmeye çalışmışlardır. (Sözer, 2014)

Televizyon tartışma programları halkın kanaat, inanç ve tutumlarının üretilmesinde önemli bir yer tutmaktadır. Bu özelliğiyle televizyon tartışma programları kültürel üretim alanında önemli bir yer tutmuş, siyasal tavırlar üzerinde etkili olmuştur. Bu durum bazı eleştirel düşünürler tarafından tehdit olarak adlandırılmıştır (Chomsky, Herman, 2012).

Bourdieu, iyi niyet taşıyan ve yüksek sorumluluk bilincine sahip gazetecilerin düşündüğünün aksine, televizyonun ve tartışma programlarının bu etkisinin siyasal ve demokratik hayat adına çok büyük bir tehdit oluşturduğunu belirtmiştir. Türkiye ile Yunanistan arasındaki Kardak krizini de örnek göstererek, televizyonun ırkçı ve yabancı düşmanı yayınlara imtiyaz sağladığını söylemektedir (Bourdieu, 1998).

Televizyon tartışma programları 1990’lı yıllarda Türkiye’de kitlelerin yoğun ilgisini çekmiş ve önemli izlenme oranlarına ulaşmıştır. Bunlardan en dikkat çeken, Ali Kırca tarafından hazırlanıp sunulan tartışma programı olan Siyaset Meydanı’dır. İlk olarak 6 Şubat 1994’te ATV’de haber öncesi yayınlanan program çok tutulunca cumartesi gecesine alınmış ve beklenmedik bir ilgi görmüştür. Program 6 Haziran 2013 yılına kadar devam etmiş ve toplamda 659 bölüm yayınlanmıştır. Bir diğer örnek ise Mehmet Ali Birand’ın sunuculuğunu yaptığı, 32.gün programıdır. 1985 yılında TRT’de yayınlanmaya başlamış olan ve 2016 yılına kadar yayınlanmaya devam eden haber programıdır. 32. Gün, TRT 1, Show TV, ATV, Kanal D, CNN Türk, 360 ve 24 gibi kanallarda ekrana gelmiştir. Bu programlar dönemin önemli olaylarını ekrana taşımış ve olayın tanıklarını konuşturarak çok başarılı izlenme oranları yakalamıştır.

Genel olarak medya, özelde ise Televizyon tartışma programları, liberal anlatıya göre, demokratik etkiye sahip, tarafsız ve nesnel olarak tanımlanmıştır. Kitle iletişim araçlarının

ortaya çıkmasıyla birlikte sivil hakların ve özgürlüklerin teminatı olarak medyaya ‘dördüncü güç’ olma rolü atfedilmiştir. Medya yasama, yürütme ve yargıdan sonra halkın bilgi alma kaynağı ve iktidarın denetleyicisi olarak görülmüştür. Liberal paradigma, sağlıklı bir demokratik devlet işleyişi için 4. Güç işlevi gören medyaya olan ihtiyacı vurgular. Dördüncü güç kavramıyla, basına, burjuva siyasal yapısının üç ana bölümü içinde kendi başına halkın gözü ve kulağı olan, doğruyu ve haklıyı temsil eden, siyasal gücü bir bakıma teftiş eden, gözetleyen bir nitelik vererek, toplumun üretim (mülkiyet) ilişkileri yapısı dışında, bu ilişkilerin belirleyiciliğinden bağımsız, ideal bir görevsellik verilir (Erdoğan, Dördüncü Gücün İlettiği: Amerikan Örneği, 1999).

İşlevselci ve liberal anlatılardaki hak ve özgürlüklerin teminatı olan nesnel medya anlayışını eleştiren Marksist kuramlar ise medyanın ‘camera obscura’ gibi olguları baş aşağı gösterdiğini, medyanın egemen sınıfın çıkarlarını yansıtan bir mecra olduğunu belirtir. Medyayı anlamak için ekonomi politiğinin kavranmasının öneminden bahseder (Eagleton, 2006).

Bu çalışmada ana akım bir haber tartışma programı olan ve CNN Türk adlı haber kanalında yayınlanan Ahmet Hakan’ın sunduğu *Tarafsız Bölge* programı incelenecektir. Bu kanal ve programın seçilmesinde iki nokta dikkate alınmıştır. Birincisi; CNN Türk kanalı ve *Tarafsız Bölge* programı haber kanalı ve tartışma programı olarak izlenme oranlarında birinci sıradadır (<https://www.cnnturk.com/haberleri/reyting-sonuclari>). İkinci olarak programın tarafsızlık iddiasını adına da taşıyarak göstermesindeki sembolik anlamdır.

Aşağıdaki tablo Demirören Holding’in medya sektöründeki yatırım ve şirketlerini göstermektedir.

Tablo 1: Demirören Holding’in medya ve diğer sektörlerdeki yatırım ve şirketleri

DEMİRÖREN HOLDİNG	Holdinge bağlı medya şirketleri
TV: Kanal D, CNN Türk, teve2, Euro D, Dream Türk, Dream	
Gazete: Hürriyet, Fanatik, Posta, Milliyet, Hürriyet Daily News	
Radyo: CNN Türk Radyo	
Haber Ajansı: Demirören haber ajansı	
Basım, Yayın: Demirören Printing Center, Hürriyet Kitap	
Dağıtım: YAYSAT	
Dijital yayın platformu: D Smart	

Kaynak: Demirören faaliyet raporu (www.kap.org.tr Erişim tarihi:20 Mayıs 2020)

Medya kurumlarının işleyişini anlamak için, sermaye ve sahiplik yapısıyla iktidarlara olan ilişkisini dikkate almak önem arz etmektedir. *Tarafsız Bölge* programı, Demirören Holding'e ait CNN Türk kanalında yayınlanan bir haber tartışma programıdır. Holding medya yatırımları açısından Türkiye'nin en büyük şirkettir. Holding, medyanın yanında; enerji, inşaat, gayrimenkul, sanayi, turizm, eğitim ve şans oyunları gibi çok sayıda sektörde faaliyet göstermektedir. Medyaya büyük oranda sahip olan Demirören Holding, enerji, inşaat ve şans oyunları gibi alanlarda devletten aldığı ihalelerle dikkat çekmektedir. Raşit Kaya'nın (2009) 'iktidar yumağı' olarak adlandırdığı bu sarmal; devlet, sermaye ve medya arasındaki sınırı ortadan kaldırmakta ve medya bağımsızlığını tehdit etmektedir. Nitekim, bir telefon kaydında Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Milliyet gazetesinde çıkan 'İmralı tutanakları' başlıklı haber için gazetenin sahibi Erdoğan Demirören'i aradığı basına yansımıştır. Bu kayıta Demirören ağlamış ve 'gerekeni yapacağım' dedikten sonra haberi yapan Hasan Cemal'in yazılarına son verilmiştir².

Çalışmanın ilk bölümünde literatür taraması yapılacak. Makale, kitap ve akademik tezler incelediği alan ve bakış açısı itibarıyla sınıflandırılmıştır. İkinci bölümde, iletişim bilimindeki temel paradigmlar iki başlık altında (işlevselci ve eleştirel paradigmlar) açıklanmıştır. Frankfurt okulu, kültürel çalışmalar ve ekonomi-politik yaklaşımın ana akım iletişim çalışmalarına getirdiği eleştiriler incelenmiştir. Daha sonra medyaya ilişkin bir araştırma için bir model sunan *medya sistemi işleyiş modeli* (Tılıç, 1998) açıklanacak, bu çalışma için önemi ve iletişim çalışmalarına katkısı vurgulanmıştır. Medya sistemi işleyiş modeli hem ekonomi-politik bir bakış sunması hem de medyanın tüm aktörlerini kapsamı nedeniyle çalışmanın benimsediği temel yaklaşımdır.

Üçüncü bölümde Türkiye'de medyanın gelişim süreci takip edilecek ve Türkiye'de ilk özel televizyonun ortaya çıkması, 1980lerde başlayan neoliberalleşme akımının medya alanında yarattığı değişim izlenmiştir (Oğuz, 2012). AKP'nin iktidara gelmesi ile başlayan süreç 2002-2007, 2007-2013, 2013 günümüz olmak üzere üç evrede medyanın otoriterleşme süreci açıklanmıştır. AKP iktidarının ilk beş yılı, gazeteciler için, görece daha rahat hareket edilen bir dönemdir. Sonraki dönemlerde, medyaya baskının sansür ve oto-sansüre yol açtığı ve medyanın otoriterleştiği bir dönem olduğu söylenebilir (Ayan, 2019).

² <https://www.sozcu.com.tr/2013/gundem/milliyetin-basina-kimi-tavsiye-edersin-basbakanim-253438/> Erişim tarihi: 10 Eylül 2020

Dördüncü bölümde liberal kuramların büyük önem atfettiği tarafsızlık teriminin kuramsal altyapısı incelenmiştir. ‘Sivil özgürlüklerin ve hakların koruyucusu’ ve ‘bekçi köpeği’ medya söylemleri eleştirel bir gözle sorgulanmıştır. Son bölümde CNN Türk kanalında yayınlanan televizyon tartışma programı olan *Tarafsız Bölgenin* ismiyle ne kadar bağdaşabildiği ve ne kadar tarafsız olduğu tartışılmıştır.

İzlenecek metotlarla birlikte seçilen programlarda şu sorulara cevap aranmıştır:

1. Katılımcılar arasında her partinin temsilcileri var mı?
2. Katılımcılara eşit süre tanınıyor mu?
3. Moderatörün katılımcılara müdahalesi/yorumları adil/tarafsız mı?
4. Tartışma sırasında yazılan alt yazılarda kim nasıl öne çıkarılıyor?
5. Konuşmacılar ne kadar offansive (iktidar yanlıları) ne kadar defensive (muhalifer)? Böyle bir saptama yapılabilir mi?
6. Uzmanlık (Prof. vb.) unvanları ne denli iktidar yanlılığı veya muhaliflik için kullanılıyor?
7. Yıllar içinde reytingler nasıl değişmiş? Tarafsızlık azaldıkça ilgi de azalmış mı?

2. Metodoloji ve Araştırma problemi

Bu çalışma, eleştirel kuramlar çerçevesinde ve ekonomi-politik bir yaklaşımla, genel olarak medyayı okumak ve enformasyon üretimini anlamak için onun sahiplik yapısına ve iktidarlara olan ilişkisine bakmak gerektiğini benimsemektedir. Buradan hareketle tarafsızlık iddiası taşıyan ana akım/yaygın medyanın siyasal kanaat ve tutumların oluşturulmasında etkili olduğu düşünülen tartışma programının tarafsızlığını sorgulamaktadır. Kullandığı kuramsal çerçeve itibarıyla “tarafsız” olamayacağını varsaydığı tartışma programlarının tarafsızlığını bir araştırma problem olarak alıp test etmeyi amaçlamaktadır. Medya sahiplerinin enerji, inşaat, madencilik, turizm, vb. pek çok alanlardaki yatırımları ve bu yatırımlar üzerinden de iktidarlara olan bağımlılık ilişkilerinin tarafsızlığı imkânsız kılacağı, iktidardan ve statükodan yana taraflı yayın yapacakları çalışmanın temel hipotezidir. CNN Türk’te yayınlanan *Tarafsız Bölge* programı bu hipotezin test edileceği örnek olarak seçilmiştir.

Türkiye’nin ana akım televizyon kanallarından CNN Türk’de yayınlanan *Tarafsız Bölge* programı içerik analizi ile birlikte ekonomi-politik ve sektörel birçok yapısal ilişki çalışmada analiz edilmektedir. Kanalın ve programın seçiminde yüksek izlenirlik oranları dikkate alınmıştır. Programın isminin tarafsızlık konusunda taşıdığı sembolik anlam da seçimde bir etken olmuştur. ‘Tarafsız Bölge’ terimi askeri bir terimdir ve TDK sözlüğünde: “Savaşta iki taraf yetkilileri veya kumandanları tarafından verilen kararlar oluşturulan askerden arınmış bölge şeklinde tanımlanmaktadır” (TDK, 2019).

Tarafsız bölge programı 2005 yılından itibaren yayınlarına başlamıştır. Çalışmada, 2015-2020 arası dönemde yayınlanan *Tarafsız Bölge* programının kayıtları incelenmiştir. Bu yıllar arası, amaçsal örneklem yöntemiyle, her yıl için, o yılın önemli gündemini belirleyen önemli konularla ilgili iki program seçilmiştir.

2015 yılının seçilmesi, Türkiye siyasi tarihinde AKP’li yılların belirleyici bir yılı olarak görülmesi sebebi olarak açıklanmaktadır. AKP 2002 yılından beri tek başına iktidar olan partidir. 7 Haziran 2015 yılındaki seçimlerde AKP oyları düşerken muhalefetin oyları yükselişe geçmiş ve koalisyon ihtimali belirmiştir. Partilerin uzlaşamaması sonucu, 1 Kasım 2015 yılında tekrarlanan seçimlerde AKP oylarını arttırmıştır. Bu yıl AKP’nin daha da otoriter bir yönetim sergilemesine yol açmıştır (Sayarı, 2016). 2016 Temmuz’unda gerçekleşen darbe girişimi sonrası tüm yurtda ilan edilen OHAL ile birlikte Türkiye’de AKP

baskısı artmıştır. Türkiye başkanlık sistemine geçiş yapmıştır. 2018’de başlayan Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi, temel hak ve özgürlükler konusunda 2016-2018 arasında süren ve artık kalıcı hale gelen OHAL döneminden bile daha ağır tahribat yaratmıştır.

AKP’nin rekabet gücünün arkasındaki yeni politik ekonomisi merak konusu olmuştur. Bu daha büyük eğilimin bir örneği olarak Türkiye’deki otoriter yönetimin AKP’nin sadık ve otoriter bir yönetim anlayışının olduğunu düşündürmüştür. İş alanını güçlendirmek amacıyla, AKP siyasallaştırılmış devlet kurumları (borç tahsilatı, vergi daireleri, özelleştirme, kamu alımları) ve hukukun üstünlüğünü aşındırdığı düşünülmektedir. Destekçilerine kiralari ve kaynakları dağıtmak, sermaye transfer etmek muhaliflerinden taraftarlarına ve muhalifleri disipline etmek için faaliyetler yaptığı ifade edilmektedir. Bu mekanizmalar partinin çarpıtmasına izin vermiştir. Siyasi oyun alanı, özel alanlara erişimiyle kendi lehine kaynaklar ve medyaya orantısız erişimi- AKP yanlısı işadamları ve böylece AKP’nin rekabet gücünün temelini oluşturduğu düşünülmektedir (<https://www.gazeteduvar.com.tr/akp-iktisadi-neden-basarisiz-oldu-haber-1501372>, Erişim tarihi:20Ekim 2020) .

İnceleme için seçilen ve aşağıdaki tabloda gösterilen tartışma programları bu tarihsel arka plan ışığında değerlendirilmelidir. Seçilen programlar Türkiye siyasetinin şekillenmesi açısından etkili olmuş erek noktalarıdır. Örneğin; 7 Haziran 2015 seçimi, 2002’den beri hükümetin aldığı en başarısız sonuçtur. 10 Ekim saldırısı ve 15 Temmuz darbe girişimi medya atmosferini sertleştirmiştir.

Tablo 2: Tartışma programları tarihleri ve önemli olaylar

Yıl	Önemli Olay	Program Tarihi
2015	7 Haziran Seçimleri	26 Mayıs 2015
	10 Ekim saldırısı	10 Ekim 2015
2016	15 Temmuz darbe girişimi	24 Temmuz 2016
	16 Kasım Başkanlık Sistemi tartışması	16 Kasım 2016
2017	Adalet Yürüyüşü	19 Haziran 2017
	24 Nisan başkanlık referandumu	24 Nisan 2017
2018	Afrin harekâtı	29 Ocak 2018
	24 Haziran seçimleri	25 Haziran 2018
2019	31 Mart yerel seçimi	13 Mayıs 2019
		20 Mayıs 2019
	Ana muhalefet liderine Çubuk’ta saldırı	22 Nisan 2019

Tabloda listelendiği gibi Türkiye siyasetini etkileyen olaylar- her yıla iki program gelecek şekilde- seçilmiştir. Buna göre 2015 yılında, 7 Haziran seçimleri Türkiye siyasetinde tek başına meclis çoğunluğunu hiçbir partinin sağlayamaması sebebiyle de dikkat çekmektedir. Seçilen program bugün cezaevinde yargılanan dönemin HDP genel başkanı Selahattin Demirtaş'ın konuk olduğu seçim konulu programdır. Bir diğer olay Türkiye'nin en kanlı saldırısı 10 Ekim patlamasıdır.³ Program 10 Ekim 2015 günü yaşanan olayı konu alan özel programdır.

2016 yılı için seçilen programların konusu 15 Temmuz Darbe⁴ girişimi ve Başkanlık Sistemi⁵ tartışmasıdır. Ordu içindeki Fetullahçı yapılanmanın yaptığı darbe girişimi yıllar boyu programda konu edinilmiştir. Seçilen program darbe girişiminden bir hafta sonraki programdır.

2017 ve 2018 yılları hem muhalefet hem iktidar için önemli bir tarihtir. Ana muhalefet partisi CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu'nun geniş bir katılımı ile Ankara'dan İstanbul'a yaptığı *Adalet Yürüyüşü* ve başkanlık sistemi referandumu bu dönemlerde yapılmıştır. Bir diğer önemli olay 20 Ocak 2018'de Türk Silahlı Kuvvetlerinin (TSK) ve Özgür Suriye Ordusu(ÖSO) ile Suriye'nin Halep ilinin Afrin ilçesine yönelik başlattığı askeri harekâttir. Türkiye, harekâtın amacının ülkenin varlığına tehdit olarak gördüğü ve terör örgütü olarak tanımladığı PYD- YPG ve Irak Şam İslam Devleti'ni (İŞİD) bölgeden uzaklaştırmak, sınır hattının ve bölgedeki halkın güvenliğini sağlamak ve kontrol altına almak olduğunu bildirdi.

24 Haziran seçimleri ise Türkiye tarihinin Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ile yapılan ilk seçimi olmuştur.

---

³ 10 Ekim 2015 yılında HDP, KESK, Türk Tabipler Birliği ve DİSK gibi birçok sivil toplum kuruluşunun Ankara'da düzenlediği etkinliğe düzenlenen Türkiye tarihinin en kanlı terör saldırısıdır.

⁴ 15 Temmuz 2016 yılında darbecilerin verdiği isimle Harekât Yıldırım veya Yurtta Sulh Harekâtı, 15-16 Temmuz 2016 tarihleri arasında Türk Silahlı Kuvvetleri bünyesinde kendilerini Yurtta Sulh Konseyi olarak tanımlayan bir grup asker tarafından Türkiye'de gerçekleştirilen darbe girişimidir.

⁵ Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi, Türkiye'de 16 Nisan 2017 referandumuyla yasalaşan ve onaylanan başkanlık tipi hükümet sistemidir. Bu sisteme geçişle beraber TBMM'nin yetkileri kısıtlanmış, Başbakanlık statüsü ortadan kalkmış ve Cumhurbaşkanının yetkileri artırılarak yürütme organının başı olmuştur.

3. Medyanın Konumunu Açıklayan Temel Paradigmalar

En genel anlamda iletişim, özelde kitle iletişimi, insan hayatının temel ögesi olarak sosyal bilimleri için merak konusudur. Medyanın seyirci üzerinde güçlü etkilere sahip olması, izleyicinin tepki ve kanaatlerinin oluşturulmasında, televizyon tartışma programlarını da güçlü bir konuma getirir. Sonuç olarak güç sahipleri arasındaki çatışma ve dengenin kurulması için izleyici ile etkileşime geçebilme şansı verir. İletişim bilimciler, kitle iletişim araçlarından kurulan bu etkileşimin tek taraflı mı, değilse izleyici ve iletilci lehine dengesini araştırmışlardır.

İletişim biliminde ana akım paradigma medyanın toplumsal bir işlevi yerine getirdiğini düşünür. Toplumun bir organizma, belirlenmiş işlevleri yerine getiren organlar bütünü gibi düşünülmesi, bir iletişim bilimine ilişkin ilk yaklaşımlardır. Çatışmacı yaklaşımlar ise medyayı liberal bir konumdan ve tüm toplumun temsilinden ziyade, bir grubun çıkarlarını ve ideolojisini yansıttığını söyler (Mattelart & Mattelart, 2020).

3.1 Anaakım Paradigma

Geleneksel ana akım düşünürler, medyayı bütün toplumun yararı için ortak değerleri vurgulayarak konsensüs oluşturan birleştirici bir kurum olarak görme eğilimindedir. Buna göre demokrasi, özgürlük ve toplumsal bütünlük için medya gerekli bir araçtır. Örneğin; 2. Dünya Savaşı'nın etkisiyle, bugün negatif anlamlarla kullanılan medyanın propaganda etkisi, toplumsal bütünlük aracı olarak övülmüştür. Bu anlamda Harold D. Lasswell'in *Propaganda Techniques in the World War*, ilk dünya savaşını konu alan kitabıdır (Lasswell, 2013), Lasswell'e göre, propaganda bundan böyle demokrasi için uygundur. Propaganda kitlelerin katılımını sağlayacak tek araçtır. Ayrıca diğer yönetim tekniklerinden, şiddet ve rüşvet gibi, daha ekonomiktir ve 'su manivelasından' daha ahlaklı ya da daha ahlaksız değildir. Nitekim, iki dünya savaşında özellikle Hitler Almanya'sının propaganda bakanı Gobbels'in radyo ve sinema üzerindeki çalışmaları dikkat çekmektedir (Mattelart & Mattelart, 2020).

Anaakım bir düşünür olarak sınıflandırabileceğimiz Lasswell, kitle iletişim sürecini anlamamız için modeldeki her aşamayı araştırmamız gerektiğini öne sürer; iletişim sürecindeki tüm bileşenlerin analiz edilmesini gerekli görür. Lasswell, *magic bullet / sihirli*

kurşun kavramıyla izleyiciyi pasif ve propaganda karşısında savunmasız bir konumda tasvir etmiştir (Mattelart & Mattelart, 2020) (Fiske, 2014).

Anaakım düşünürlerin ikinci dünya savaşı sonrası yaptığı çalışmalar yine seyirciği tanıma odaklıdır. Bunun nedeni olarak reklamcılık ve pazarın seyirciyi tanıması üzerine kuruludur. 1942-1944 yıllarında Paul F. Lazarsfeld ve Herta Herzog'un, radyo dinleyicilerinin hangi ihtiyaçlarını doyumak için hangi programları tercih ettiklerini araştırmaları bu sahanın öncü çalışmaları arasındadır. Lazarsfeld izleyicinin tanınması için araştırmalarını 1930'lu yıllarda pazar içinde yapan, fonlar alan bir düşünürdür (Jensen & Rosengren, 1990). Örneğin Payne Fund ve CBS şirketi ve Rockefeller Vakfı gibi kuruluşlardan aldığı ödeneklerle programların içerik çözümlemesini yapmıştır. Lazarsfeld, *the People Choice* (1968) adlı eserinde, ilk kez seçmenin oyunun yalnızca rastlantısal bir tercih ya da medyanın yönettiği seçim kampanyaların ürünü değil, üç değişkene bağlı olduğunu yazar: sınıf, toplumsal aidiyet ve din. Halkın yaptığı seçimlerin kilise, aile ve töre bağları ve toplumsal ilişkilere bağlı olduğunu söyler. Bu yaklaşımın önemi, izleyiciye aktif ve belirleyici bir konum atfederek, kitle iletişiminin sınırlı etki kuramlarına yaptığı katkıdır. (Maigret, 2011).

3.2. Eleştirel Paradigma

Eleştirel paradigma, ana akım medya kuramlarının savunduğu; medyanın toplumsal refah ve barışın devamlılığını sağlayan bir güç olduğu fikrini eleştirir. Ekonomi politik yaklaşım medyanın kapitalist sistemdeki konumunu araştırır. Bu çalışma da kapitalist medya sisteminde medya ilişkilerinin; politik yapı, ideolojik ilişkiler ve ekonomik sahiplik ilişkileri ile doğrudan ilişkisi gözlenmektedir. Ekonomik politik yaklaşım kuramı konuya eğilmekte sermaye ve medya arasındaki ilişkiyi irdelemektedir. Medya alanında ekonomik politik yaklaşım, haberin ilk hazırlanma sürecinden itibaren, devlet ve sermaye sahibi arasındaki ilişkiden nasıl etkilendiğini ortaya koymak istemektedir. Marks'a göre üretim araçlarına sahip olan sınıf, düşünsel ve entelektüel birikimi de yönetir Bu açıdan yönetici sınıf medyayı da kontrol eder (Marx & Engels, 2018).

Ekonomik ilişkilerin medya yapısını doğrudan etkilediğini düşünen Marksist yaklaşımlar, bu noktadan hareketle, sahiplik yapısı ve medya üretimi ilişkilerinin teşhisine yönelmişlerdir.

Marks'ın açtığı yoldan ilerleyen ve izleyici ve mesajdan öte yapıyı ön plana çıkaran bir diğer isim önemli düşünürlerden biri Louis Pierre Althusser (1918-1990) Marksist toplum bilimin önde gelenlerindendir. Althusser devletin ideolojik aygıtları vasıtasıyla toplumsal boyun eğişin sağlanmaya çalışıldığını söyler (Althusser, 2000).

Althusser gibi, ekonomik ve ideolojik yapıyı anlamaya çalışan bir ekol Frankfurt üniversitesi Toplumsal Araştırmalar Enstitüsünde toplanmış ve çalışmalarıyla dikkat çekmiştir. Theodor W. Adorno ve Max Horkheimer'in öncü çalışmalarını yaptığı ve Erich Fromm, Herbert Marcuse ve Walter Benjamin gibi büyük düşünürler Frankfurt Okulu'ndaki çalışmalara katkı vermiştir. Kültür Endüstrisi, tüketim toplumu gibi kavramsallaştırmalarla medya çalışmalarında yapısalcılığı kullanmıştır (Ball, 2005).

Frankfurt Okulu, düşüncelerini ağırlıklı olarak Marx'ın Batı Avrupa'da öngördüğü işçi sınıfı devriminin başarısız olması, Nazizm'in yükselişi ve Kapitalizmin Henry Ford'un otomotiv şirketinin montaj hattı üretim uygulamalarından sonra 'Fordizm' ismiyle anılan yeni bir üretim ve tüketim biçimine evrilmesi ile oluşturmuştur (Louw, 2001, s. 59).

Frankfurt Okulu üyeleri, Karl Marx, Georg Hegel, Sigmund Freud, Max Weber, Friedrich Nietzsche ve Immanuel Kant sosyal kuramcılarının ve düşünürlerin düşüncelerinden etkilenmişlerdi. Frankfurt okulu, popüler kültürün tıpkı bir endüstri gibi çalıştığını ve kültürün bu yolla metalar ürettiğini düşünürler. Kültür endüstrisi olarak adlandırılan süreçte, popüler kültürün kitlesel üretimi endüstrisi ve sistemin devamlılığının ticari zorunluluğuna işaret ederler. Frankfurt Okuluna göre, kültür endüstrisi süreci üç bağlamda ele alınır; metalaşma, aynılaştırma ve kitleselleşme (Kellner,2003). Tıpkı Kellner gibi; Adorno da kültür endüstrisinin aynılaştırma ve düzene uydurucu işlevini dile getirir (2003: 76) .

Kültür endüstrisinin kategorik buyruğu artık özgürlükle hiçbir ortak yana sahip değildir. Şöyle der: Neye uyacağınız belirtilmemiş olsa dahi uyacaksınız; gücüne ve her an her yerdeliğine bir refleks olarak, herkesin, öyle ya da böyle düşündüğü şeye, öyle ya da böyle varolana uyum sağlayacaksınız. Kültür endüstrisinin ideolojisi o kadar güçlüdür ki bilincin yerini uygitsincilik almıştır. Kültür endüstrisinden fışkıran düzen hiçbir zaman olduğunu iddia ettiği şeyle ya da insanların gerçek çıkarlarıyla karşı karşıya konmaz. Düzen kendi başına iyi değildir. Ancak iyi bir düzen iyi olabilir.

Kültür endüstrisinin bunu bilmezden gelmesi ve düzeni kendi başına göklere çıkarması, aktardığı mesajların yetersizliğini ve yanlışlığını da beraberinde getirir. Kafası karışmışlara yol gösterme iddiasıyla onları aldatarak mevcut çatışmaların yerine sahte çatışmalar koyar. Onların çatışmalarını sadece görünüşte, gerçek yaşamlarında çok zor uygulanabilecek biçimlerde çözer (Adorno,2003,sf 76).

Kültür endüstrisi kuramında da televizyonun düzene çağrı için bir araç olarak görüldüğü söylenebilir. Televizyon, kitle iletişim araçları arasında en popüler araçlardan biridir ve bu yüzden ideolojiyi yaymada çok kuvvetlidir. Sistemin ideolojisi, televizyon aracılığıyla her akşam televizyon tartışma programlarında iletilir.

Althusser'e göre, burjuva ideolojisi toplumu her ne kadar birey olarak değerlendirse de bireylerin tercihlerinin arzularının ve isteklerinin oluşumunda toplumsal pratikler belirleyicidir. Bunlar doğuştan gelen özellikler değildir, sonradan öğrenilir. Bu sebepten toplumsal yaşamın gereği olarak diğer insanlarla iletişimde bulunduğumuzda yaptığımız pratikler – öğrenmek, okumak, yazmak, ibadet etmek, dayanışma içinde olma faaliyetleri yaptığımız bütün alanlar - bize nasıl davranmamızı hangi koşullarda ne istememizi öğreterek devletin ideolojik aygıtı görevini üstlenir. Bu yüzden sendikalar, okullar, kiliseler ve medya gibi kurumlar kitlelere ideolojik mesajları empoze ederek ortak eylemlerini belirleyen ideolojik aygıtlardır (akt.Oçak, 2018).

Marksist çalışmalarda, Gramsci ve İngiliz Kültürel Çalışmalar gibi, yapının içinde özneye özgürlük tanıyan düşünürler vardır. Gramsci 'rıza' ve 'karşı-hegemonya' gibi kavramlar kullanırken, Hall ise 'kod açımı'nda özneye muhalefet alanı açar.

Batı marksizminin bir diğer önemli ismi Antonio Gramsci ortodoks marksizmdeki temel ekonomik belirlemeci yaklaşıma karşı çıkar. Altyapı ve üstyapı arasındaki ilişkinin klasik marksizmden daha karmaşık bir yapısına işaret eder. "Bir toplumsal sınıfın diğeri üzerindeki hakimiyetini açıklamak için hegemonya kavramını kullanır. Hegemonya yalnızca ekonomik ve siyasal kontrolden değil, aynı zamanda hâkim sınıfın kendi dünya görüşünü kabul ettirmesidir. Rıza kavramı ile bu hegemonyanın alt sınıflar altında kabulünü vurgular. Bu yaklaşıma göre, kitle iletişim araçları ideolojik mücadele siteleridir." (Akt. Tılıç, 1998,s.71). Aynı şekilde Gramsci "Bağımsız bir aydınlar sınıfı yoktur. Ama her toplumsal grup kendi öz aydınlar katmanına sahiptir ya da onu oluşturmak ister." (Gramsci, 2011, s.

298). Gramsci'ye göre 'ideolojik mücadele siteleri' olan kitle iletişim araçları ve bağımsız olmayan aydınlar sınıfı tanımı medyanın tarafsızlığı eleştirisine katkı sunar.

1970'de İngiliz Kültürel Çalışmaları, Stuart Hall'un yönetiminde çalışmalarına başlayan Birmingham Üniversitesi Çağdaş Kültür Çalışmaları Merkezi ile başlayan süreç ile birlikte eleştirel teoriye katkılar vermiştir. Hall, medyanın ideolojik işlevine yönelik yeni yaklaşımlar getirmiştir. Hall'a (1973) göre medyanın gönderdiği kodlar egemen, müzakereci ve muhalif bir şekilde alıcı tarafından açılır. Egemen sistem ya da başat kod, toplumdaki yeğlenen okumaları, başat değerleri aktarırlar. İkincil sistem (*subordinate system*), Stuart Hall'un müzakereci koduna (*negotiated code*) karşılık gelmektedir. Bu, egemen değerleri ve varolan yapıyı benimser, ancak bu yapı içindeki belli bir grubun iyileştirilmesi gerektiğini savunmaya hazırdır. Bu, üyeleri ne daha iyi ücret alabilmek için müzakere eden bir sendika olabilir ya da toplumdaki siyahlara daha iyi bir konum sağlamak için müzakere eden bir beyaz liberal olabilir (Hall, Slack, & Grossberg, 2016).

Hall'un muhalif kodu (*oppositional code*), Parkin'in radikal sistemine karşılık gelmektedir. Bu tür okuma, egemen versiyonu ve bu versiyonu üreten toplumsal değerleri reddeder. Muhalif kodaçıcı, yeğlenen okumanın farkındadır, ancak bunun yanlış olduğunu düşünür. İletiyi, egemen olana radikal biçimde karşıt olan bir anlam sistemi içine yerleştirir ve böylece metnin radikal biçim de muhalif bir okumasını gerçekleştirir (Fiske, 2014).

Medyanın ve tartışma programlarının incelenmesinde, eleştirel olarak kitle iletişim aletlerinin etkisinin güçlü olduğu ve izleyicinin pasif olduğu söylenebilir. Hall'un yaklaşımı bu konuda farklı bir yaklaşım sergiler. Televizyon programını izleyen bir muhalif kod açıcı, radikal bir okumayla daha aktif bir konum alabilir. Fakat, eleştirel kuram içerisinden okunursa, televizyon tartışma programları, egemen sınıfın ideolojisini ürettiği alanlardan biridir.

3.3. Ekonomi-politik kuram

Bu kuram, Marks'ın sahiplik yapısı ve sınıf savaşının düşünsel yapıyı kontrol ettiği görüşünü temel alır. Medya araçlarının ekonomik kontrolünün sahibi olan burjuva sınıfı, ideolojik egemenliğini sağlamak için bu araçları kullanır. Ekonomi-politik kurama göre sahiplik yapısı, medya kurumunun görüşüne yansır.

Temelde “kapitalistlerin etkinlikleri gerçekte karlılığı korumaya çalışan tepkilerdir. iletişim kurumlarını kendi çıkarlarını ilerletmek ve kendi güç ve ayrıcalıklarını pekiştirmek için bir araç olarak kullanırlar. Bu çözümleme, en basit biçimiyle kapitalistlerin belli iletişim kurumları içinde çıkarları ardından nasıl koştukları üzerine eğilir.” (Erdoğan & Alemdar, 2005, s. 255)

Marks’ın altyapıda ekonomik sınıf çatışmasının olduğu ve üstyapıda bulunan düşünsel alanı belirlediği düşüncesi çalışmamızı etkilemektedir. Bu anlamda gazetecilerin ve izleyicinin etkisini kısıtladığı anlayışı bu çalışmada temel alınmıştır.

3.4. Medya Araştırmaları için Medya Sistemi İşleyiş Modeli

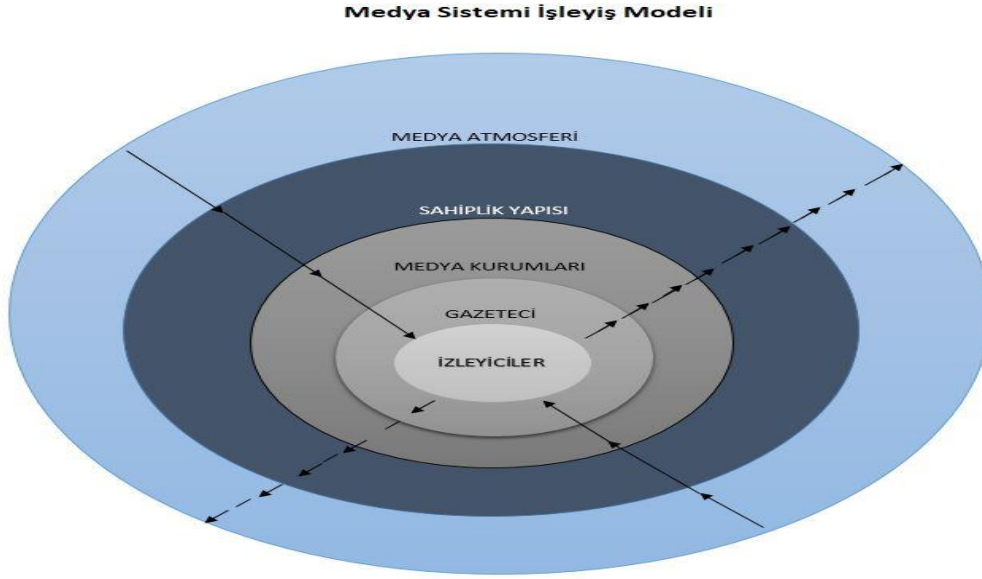
Medya Sistemi İşleyiş modelinin çizdiği yaklaşım, bu çalışmada incelenen programların analizinde temel alınmaktadır. Bu model özerk bir medya işleyişi ve bağımsız gazetecilik idealine, ekonomi-politik bir eleştiri sunar.

Liberal kuramların demokratik bir devletin dördüncü kuvveti olarak sunduğu medya, gazetecilerin özgür ve eşit bir ortamda çalışabileceğini savunur. Medya Sistemi İşleyiş Modeli olarak adlandırılan sistemde otonom ve eşit olmayan birbirinden farklı düzeylerden oluşmaktadır. Bu model değişik politik ve ekonomik sistemlere uygulanabilir (Tılıç, 1998, s. 387).

Medya Sistemi İşleyiş modeli Türkiyeli gazetecilerin 2015 yılından sonra ağırlığını arttırmaya başlayan otoriter medya tarihini çözümlemede önem arz etmektedir. Bu modelin ekonomik ve politik tüm düzeyleri ve aktörleri kapsaması çalışmanın etkisini arttırmaktadır. Türkiye medyasının incelenen dönemi gazetecilerin baskısını duyduğu medya atmosferinin yanında, CNN Türk’ün değişen sahiplik yapısının yayın politikasına etkileri bu model aracılığıyla ortaya çıkarılabilir.

Bu modelde beş düzey bulunmaktadır. Bu düzeylerin en tepesinde her ülkenin en genel anlamda sosyo-politik yapısı içinde iletişim sürecinin yer aldığı *medya atmosferi* yer almaktadır. Bu düzeyin hemen altında *medya sahipliği yapısı* da iletişim sürecinin bütünü üzerinde son derece etkili konumdadır. Belirleyicilik ve etkileycilikte üçüncü düzeyde

bulunan *medya kurumları*, kendi şekillenmelerini medya atmosferi ve medya sahipliği yapısına bağlı olarak gerçekleştirirken, iç işleyişleri ve kuralları ile gazetecilerin davranışlarını sınırlandırabilmektedir. Medya atmosferi, medya sahibi ve medya kurumundan doğrudan etkilenen ve hatta belirlenen *gazeteci* bu modelde dördüncü düzeyde bulunmaktadır. Beşinci ve son düzeyde olan *izleyiciler* ise, iletişim sürecini en az etkileyebilen, hatta onun bir kurbanına dönüşen kitleler durumundadır.

Şekil 1: Medya Sistemi İşleyiş Modeli (Tılıç, 1998, 389)

Medya Sistemi İşleyiş Modeli'nde tabana olan baskı yüksekken, aşağıdan yukarıya etki cılızdır. Medya atmosferi, iletişimin gerçekleştiği noktada ekonomi-politik yapı tarafından oluşur. Sahiplik yapısı ve medya kurumlarının ilişkisi yoğun ve geçirgen iken izleyici ve medya sahibi arasında tablodaki renk tonu farkı ilişkinin zayıflığını gösterir. Bu modelde yer alan izleyicinin konumu pasif, etkisi zayıftır.

Bu model esas alındığında bir televizyon programını da yayınlandığı kurumdan, onu yayınlayan gazeteciden, yayınlandığı medya kuruluşunun sahiplik yapısından ve iktidarla ilişkisinden, nihayet genel olarak ülkenin medya atmosferi olarak tanımlanan sosyal/siyasal/kültürel ikliminden bağımsız anlaşılamaz. Bu nedenle *Tarafsız Bölge* programının sağlıklı bir değerlendirmesi ve orada yapılan yayıncılığın anlamlandırılabilmesi için ülkenin medya atmosferinden başlayarak, medya sistemi işleyiş modelindeki 5 düzeye dair değerlendirmeler yapılması benimsenmiştir. Eleştirel kuramlarda olduğu gibi Medya

İşleyiş Sistemi modelinde de seyirci en az etkiye sahipken, medya atmosferi ve sahiplik yapısı ile egemen sınıfların sesi daha fazla duyulur.

4. Televizyon Tartışma Programlarının Literatürdeki Yeri

Akademik literatürde süren tartışmalarda, TV tartışma programlarının ele alınışı düşünürün kuramsal konumuna göre farklılık göstermektedir. Ana akım düşünürler, tartışma programlarının kamusal alanda yüklendiği işlevsel rol tartışılmaktadır. Eleştirel düşünce sistemine yakın çalışmalarda ise politik atmosferin ve sahiplik yapısının tartışma programlarına müdahalesi işlenir.

Sonia Livingstone ve Peter Lunt (1992) eski Yugoslavya'nın bileşeni gruplardan oluşan bir tartışma programında seyirci odaklı yaptığı çalışmasında kamusal ve toplumsal katılım meselesini inceler. Kamusal alana vurgu yapılan çalışmalarda, Habermas'ın kamusal alanın dönüşümü isimli eserine atıf yapılır. Yeni dijital dünyanın sunduğu imkanların, kamusal alanı yeni alanlara taşıdığına ulaşır.

Can Ertuna (2018) çalışmasında haber kanallarındaki tartışma programları ve konukları konusunu incelemiştir. Bu çalışma, fikrin nasıl üretildiğini göstermeyi amaçlamaktadır. TV'deki münazara programları için fikir teknisyenleri seçilmiştir. Bu amaçla tartışma programları 24 Kasım 2016 ile 4 Ekim arasında yayınlanan Üç ana haber kanalında 2016; NTV, CNN Türk ve Habertürk analiz edilmiştir. Buna ek olarak, bu kanallarda çalışan gazeteciler ve bu ekranlarda yer alan uzmanlar ve izlenenler ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Siyasi nedenlerden dolayı kenara çekilmiştir. Çalışma sonucunda elde edilen verilere göre bir etkili filtreleme mekanizmasını oluşturmaktadır. Ayrıca, sosyal ve toplumda halihazırda var olan siyasi eşitsizlikler, resmi ve hegemonik retoriğin yeniden üretilmesi için araçsallaştırılan bu programların farklı yönlerinde de kendini göstermektedir. Bu çalışmada Bourdieu'nun çalışmalarında kullandığı kanaat üretimi ve kanaat teknisyenleri (Bourdieu, 2000, 40)terimleri kullanılmıştır. Televizyonun insanların yargı ve düşüncelerinin oluşmasında televizyon tartışma programlarının büyük bir işlevi olduğu vurgulanmıştır. Ertuna'nın medya kurumuna odaklanan çalışmasına, bizim çalışmamızın katkısı; program konuklarının seçiminde kurumun dışındaki erkler politik atmosfer ve sahiplik yapısını da incelemesidir.

Ana akım bir başka çalışma da Marc Hooghe (2002), haber programlarına verilen tepkinin, televizyonda geçirilen zamana bağılı olarak değil, eğlence programları ve ticari kanallar tercihiyle alakalı olumsuz tepkisini fark eder. Özellikle ticari kanalların izleyicileri arasında daha az sivil fikirli bir değer modeli geliştirdiğini söyler. Hooghe'un analizinde, televizyon etkilerinin yalnızca insanların harcadıkları zamana değil, aynı zamanda kullandıkları programların türüne de bağılı olduğunu göstermiştir. Hooghe, televizyon ile siyasi davranış ve tutumlar arasındaki olası nedensel mekanizmaları çözme çabası için kullanılmıştır. Kişisel düzeyde, ancak televizyon ile bileşenleri arasında güçlü ilişkiler bulunmaktadır. Haber programları, bazılarıyla olumlu yönde ilişkiliyken bu tutumlar, televizyonda geçirilen zamanla ve eğlence programları ve ticari istasyonlar tercihiyle tutarlı olumsuz ilişkiler bulunmaktadır. Bu özellikle ticari istasyonların izleyicileri arasında daha az sivil fikirli bir değer modeli geliştirdiğini ima etmiştir. Analiz gösteriyor ki, televizyon etkileri sadece insanların harcadıkları zamana değil, aynı zamanda kullandıkları programların türüne de bağılıdır. Bizim çalışmamız seyircinin etki ve özerkliğinin ve seçim alanının çok dar olduğunu düşünmesi sebebiyle Hooghe'un çalışmasına eleştirel yaklaşmaktadır.

Türkiye literatüründe izleyici odaklı çalışmalardan Fıratlı'nın (2006) çalışması, televizyon tartışma programlarının izleyici katılımını ne ölçüde kullanıldığı ve bu açıdan demokratik bir işleve sahip olup olmadığını sorgulamıştır. Habermas'ın burjuva kamusal alanının dönüşümü kitabına atıfla tartışma programlarına izleyicinin ne ölçüde dahil edildiğine yönelik, içerik analizi sunmuştur. Televizyon program türleri kapsamında, izleyici katılımlı tartışma programlarının demokratik tartışma ortamı sağlama açısından değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle, bu araştırmanın temel sorunu da, izleyici katılımlı tartışma programlarının demokratik anlayışla yönetilerek, herkesin eşit koşullarda aktif katılımını sağlayıp, sağlayamadığını ortaya çıkarmak oluşturmaktadır.

Yine Kayış'ın çalışması demokrasi ve kamusal kavramları üzerinden haber tartışma programlarını değerlendirmektedir. Çalışma kapsamında temsili demokrasi krizi, müzakereci demokrasi, kamusal alan, müzakere sorunu ile ilgili çözüm önerileri, Türkiye'de medya ile ilişkili yaklaşımların değerlendirilmesi konularına yer verilmiştir. Çalışmanın analiz kısmında mekânın düzenlenişi, tartışma programlarının akışı, tartışma programlarında sunucunun konumu üzerinde durulmuştur (Kayış, 2018).

Yoğurtçu (2016) ise yine izleyici odaklı bir çalışmayla, haber tartışma programları aracılığıyla, iletişimin özgürleşimi ve çoğulcu bir ortamın sağlanmasını daha eleştirel bir şekilde ele almaktadır. Orhon'un (2006) makalesi, tartışma programlarında kullanılan geribildirim, seyirci, katılımcı ve sunucu tarafından kullanımı ve alımlanışı tartışılmıştır.

Televizyon tartışma programlarını eleştirel kuramlara atıfla değerlendiren, genel olarak televizyonun ‘‘kanaat teknisyenliği’’ ve ‘hakikat üreten’ bir mecra olduğuna vurgu yapan çalışmalar da literatürde yer almaktadır. Bu bağlamda Ertuna’nın doktora tezi önem arz etmektedir. Ana akım televizyon tartışma programlarını hazırlayan ekibin tüm taraflarıyla nitel görüşmeler yapılan çalışmada, tartışma programları hakim sınıfların düşüncelerinin yeniden üretildiği programlar olarak ele alınmıştır. Çalışmada, ‘‘ana akım medyanın hem küresel, hem de ulusal ölçeklerde mevcut ekonomik, siyasi ve toplumsal ilişkiler çerçevesinde habercilik yapabilme olanaklarını sorgulamakta, bu geniş çerçevenin özelinde ise haber tartışma programlarında özgün bir söz söyleme alanı olup olmadığını ortaya koyar’’ (Taylan, 2012, sf.108).

Kara (2019) çalışmasında Foucault’nun kullandığı bir kavram olarak televizyon tartışma programlarında ‘hakikat’in üretilmesini analiz etmiştir. Bilgiye sahip olmasıyla tahakküm kurma becerisine sahip entelektüellerin hakikati oluşturma süreci tartışma programları ekseninde irdelenmiştir. Her toplumun kendine ait, tarihsel olarak oluşturulmuş doğru ile yanlış birbirinden ayırmaya yarayan, genel bir düzen üzerinden işleme sokulan hakikat sistemleri vardır. Foucault bunu kendi kavramsal literatüründe ‘‘hakikat rejimi’’ olarak tanımlar. Nitekim Foucault açısından, öznel deneyimler böyle bir hakikat rejimi üzerinden oluşur ve özne, kendini ancak bu öznel deneyimlerin ‘‘öznesi’’ olarak kurma eğilimindedir. Foucault’nun sorunsallaştırmaya çalıştığı şey de, öznel deneyimin, kimliğin ve bireyselliğin tarihin belli döneminde ‘‘hakikat oyunları’’ üzerinden nasıl kurulduğu hakkındadır. Foucaultgil söylem ve düşünceleri, televizyon tartışmaları ekseninde kullanan başka çalışmalar da bulunmaktadır.

Yıldırım (2019) Kara gibi, Foucault’un; gözetim toplumu ve panoptikon terimleriyle birlikte, televizyonu, yalnızca bilgi ve enformasyon yayan, eğlendiren, boş zamanların geçirildiği izleni aracı olarak değil, gerçeklikler oluşturan, toplumsal yaşamı biçimlendiren, bireyleri zihinsel olarak kurduğu toplumsal gerçekliklere dahil eden, kurgusal, dramatik ve tasarımıyıcı bir araç olarak ele alır.

Televizyon tartışma programlarını toplumsal cinsiyet odaklı inceleyen araştırmalar da son dönemlerde yaygınlaşmaya başlamıştır. Şahin (2009)'ın televizyon tartışma programlarının kadının siyasal katılım ve oy verme davranışlarına yönelik yaptığı etki çalışması buna örnektir. Altıok (2017)'un yaptığı çalışma futbolda eril dil ve Türkiye'de de çok sayıda takipçisi bulunan futbol temalı yayınlarda dikkat çeken eril dilin kullanımını incelemesi bakımından önemlidir.

Bu çalışma, ana akım bir haber kanalında yayınlanan tarafsızlık iddiasında bulunan televizyon tartışma programının bu iddiasını irdelemesi bakımından farklılık taşımaktadır. Literatürde genel olarak izleyiciler veya gazetecilerin konumu ve etkisi tartışılmıştır. Fakat bize göre medya yapısında bu grupların etkisi sınırlıdır. Doğan Tılıç'ın (1998) medya işleyiş modelinde bahsettiği gibi medya atmosferi ve sahiplik yapısı birbiriyle ilişkisi geçirgen ve medya yapısında etkisi yoğundur. Medya işleyiş modeli bu çalışma için taşıdığı değer sebebiyle ilerleyen bölümlerde daha ayrıntılı olarak tartışılacaktır.

Çalışmada incelenecek program olarak seçilen *Tarafsız Bölge*'nin bahsedilen nedenlerle medya atmosferi ve sahiplik yapısı kapsamında değerlendirilecektir. 2015 yılından itibaren Türkiye'nin medya atmosferi ve gazetecilerin üzerindeki baskı daha da otoriter bir hal almıştır. Örneğin; bu dönemde yayınlanan İnsan Hakları Ortak Platformu(İHOP)'nun yayınladığı OHAL durum raporuna göre 31 Ağustos 2017 tarihi itibarıyla 668, 675, 677, 683, 689 ve 693 sayılı KHK'lar ve 668 sayılı KHK ile RTÜK'e verilen yetkiyle toplam 185 yazılı ve adyovizuel medya organı kapatıldı. 675, 679, 683 ve 693 sayılı KHK'lar ile kapatılan kuruluşların 23'ü için kapatma kararı kaldırıldı. Kapalı kalan kuruluş sayısı 162'ye düştü (http://www.ihop.org.tr/wp-content/uploads/2017/09/OHAL-Durum-Raporu_31Agustos-2017.pdf erişim tarihi: 22.04.2021).

Ayrıca, programın yayınlandığı haber kanalı CNN Türk'ün sahiplik yapısında bir değişim yaşanmıştır. Bu konjonktürde kanalın yayın politikasında olan değişimi incelemesi çalışmanın önemini arttırmaktadır.

5. Medya Atmosferi: AKP iktidarının otoriterleşme tarihi

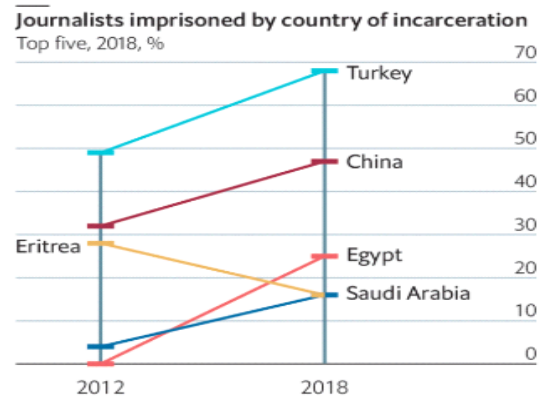
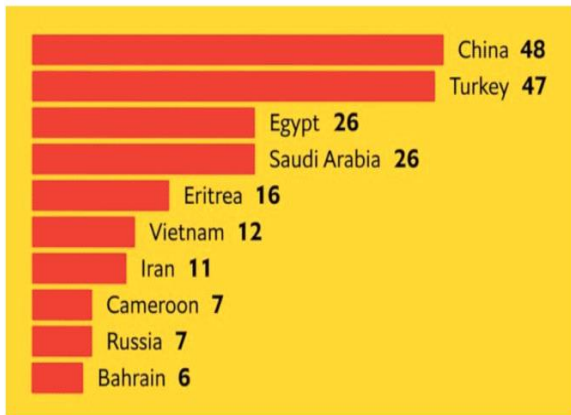
AKP iktidarının 2002'den günümüze uzanan süreçte geçirdiği değişim ve dönüşüm pek çok çalışmada bir otoriterleşme süreci olarak değerlendirilmektedir. Bu süreç medya

üzerindeki izdüşümü ve iletişim alanına yansımalarıyla da yakından izlenebilir. (Bulut, 2009) 2002’de AKP’nin iktidara geldiği ilk yıllarda yaratılan görece rahat medya ortamı zamanla değişmiş ve medyaya dönük bir baskı ve kontrol dönemine dönüşmüştür. Bu son dönemde AKP, medya ilişkilerini kurarken gazeteciyi makbul (dost)-hain ikiliği üzerinden tanımlamaktadır. İktidara yakın olan ve ideolojik destek veren medya çalışanları ve yöneticiler makbul gazeteci sayılırken, ideolojik olarak muhalif olan gazeteciler hain statüsünde değerlendirilip, tutuklanma ve işine son verme gibi çeşitli bedeller ödetilmektedir.

AKP rejiminde dost-hain ikiliğinde kullanılan söylemler üç kategoride incelenebilir;

- Askeri vesayetin temsilcisi olduğunu öne sürme,
- Uluslararası ajanlık suçlaması
- FETÖ, PKK gibi örgütlere hizmet suçlaması gibi ithamlarla ile gazeteciler sansüre maruz kalmış, işinden uzaklaştırılmış ve tutuklanmıştır (<https://halagazeteciyiz.net/category/raporlar/aylik-medya-raporu/> erişim tarihi:16 Temmuz 2019).

Türkiye Gazeteciler Sendikası’nın (TGS) açıkladığı rakamlarda tutuklu gazeteci sayısı 2021 itibariyle 143’dür (<https://tgs.org.tr/gazeteciler-tutuklu-issiz-ve-guvenesiz/>). Ayrıca The Economist dergisi (erişim tarihi 16 Ocak 2019) Türkiye’nin, Çin’in ardından en fazla gazetecinin tutuklu bulunduğu ülke olduğunu ve 2012’den beri bu sayının hızla arttığını açıklamıştır.

Şekil 2: The Economist’in hazırladığı şekiller (<https://www.economist.com/graphic-detail/2019/01/16/turkey-leads-the-world-in-jailed-journalists> erişim tarihi 2 şubat 2020)

5.1. Medya Atmosferi: 2002-2007 yılları

AKP'nin iktidara geldiği 2002 yılından 2007 yılına kadar AKP'nin görece demokratik bir siyaset izlediği söylenebilir. Bu dönemde AB yanlısı bir anlayışın parti içinde hâkim olduğu gözlenir ve Türkiye liberalleriyle ittifak içinde hareket eder. AKP 2007 yılında Emin Çölaşan⁶ işine son verilmesi bu demokratik sürecin medya açısından demokrasi vaat etmediğini gözler önüne serer. Medyada baskı ve müdahalenin olduğunu, yazılarının sansüre uğradığını ve işine Erdoğan'ın baskısıyla son verildiğini öne sürmüştür. O yıllarda iktidara muhalif ve ulusalcı bir yazar olan Çölaşan'ın baskılar sonucu işinden olması çok konuşulmuştur. Doğan Medya⁷ bu dönemde yoğun bir baskı içinde olduğu Çölaşan'ın kitabında değindiği konulardan biridir. Bu süreçte Doğan grubuna yönelik ekonomik tehditleri içeren bir baskı süreci işlemiştir (Çölaşan, 2007).

AKP, siyasi iktidarı 2002 yılında ele geçirdiğinde medyanın büyük bir kısmı yerleşik tarihsel blokun hegemonyası altındaydı. 2002-2008 yılları arası AKP ile yerleşik hegemonya arasında cereyan eden bir ayrışma ve AKP'ye karşı bir dirence işaret eder, 2008 ve 2013 dönemi cemaat ile ittifak ve Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) ile mücadele, 2013 sonrası önce Gezi direnişi ve daha sonra cemaat ile yolları ayırma ve 15 Temmuz darbesi bu dönemlerin dönüm noktalarıdır. İlk dönemlerde Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu(TMSF) ve Ergenekon soruşturmaları medya alanında önemli cepheler olarak dikkat çekmektedir. TMSF, İslamcı iktidar AKP'nin, İstanbul burjuvasına karşı kullandığı bir silahtır. TUSİAD'da vücut bulan laik kesim burjuvanın medyadan arındırılıp, MUSİAD'da örgütlenen İslamcı burjuvanın medyada kontrolünün arttırılmaya çalışılması bu dönemin karakterini yansıtır (Ayan, 2019).

3 Kasım 2002 yılında %34 oranında oy alarak iktidara gelen AKP, gücünü sürdürebilir kılmak için kendisini destekleyecek bir medya ihtiyacı hissetmiştir. 1980 darbesiyle birlikte köklenen İslamcı bir basının AKP döneminde daha da geliştiği söylenebilir. Medya işleyiş modelinde (Tılıç,1998) yer alan *medya atmosferi* açısından değerlendirildiğinde AKP' nin

---

⁶ 1985- 2007 yılları arasında hürriyet gazetesinde yazıları yayınlanmış, köşe yazarlığına 14 Ağustos 2007 tarihinde son verilmiştir. Ayrılışının ardından yazdığı 'Kovulduk Ey Halkım, Unutma Bizi' isimli kitabında kovulmasının sebebinin hükümetin baskısı olduğunu belirtmiştir.

⁷ Milliyet, Hürriyet, Posta, Fanatik, Vatan, Radikal ve Gözcü gibi birçok gazetenin bağlı olduğu Doğan Yayın Holding, gazete, dergi, kitap, radyo ve televizyon yayıncılığı, yapımcılık, basım, dijital medya, dağıtım, perakende ve alternatif telekom alanlarında faaliyet gösteren bir şirketti. 1997 yılında kurulmuş, 26 Ağustos 2014'te elindeki yayınları Demirören Holding'e satarak medya alanından çekilmiştir.

iktidara gelişi ve daha sonra Gülen cemaati⁸ ile geliştirdiği ittifak İşlamlcı medya ačíısından uygun bir zemin hazırlamıştır.

2002'den sonraki ilk dönemde, mevcut muhalif medya organlarını satın alarak/aldırarak susturma ve yeni iktidar yanlısı medya organları kurdurarak gelişti. (William & Ozbudun, 2010) AKP iktidara gelir gelmez, seçim kampanyası sırasında, kendine popülist/faşızan temalarla muhalefet etmiş olan Cem Uzan önderliğindeki Star grubunun 200'den fazla şirketine bir gecede el koydu. Daha sonra Star grubu iktidara yakın iş adamlarına satıldı ve muhalif yayınlar görmek zorlaştı (Duran, 2000).

TMSF yoluyla el konularak, İşlamlcı medya saflarına katılması sağlanan bir başka yayın organı Kanaltürk TV'nin satışıdır. Tuncay Özkan'ın sahibi olduğu ulusalcı yayınlarıyla dikkat çeken kanala el konulmuş daha sonra Gülen cemaatine yakın İpek grubuna satılmıştır (Erdem, 2015).

5.2. Medya Atmosferi: 2008- 2013 yılı otoriter dönem

2008-2013 yılı AKP'nin politik alanda hegemonyasını iyice hissettirdiği bir dönemdir. Ayan, Türkiye'nin yazgısının belirlenmesinde ve politik toplumun kuruluşunda, 2008 yılından itibaren kendini görünür kılan medyanın etkisi büyüktür. Bu dönemde AKP medyada da hegemonyasını pekiştirmek istemektedir. Bu dönem cemaatle kurduğu ittifak, girdiği hegemonik savaşta yargı alanında AKP'ye avantajlar sağlamıştır. AKP cemaatin vasıtasıyla hem yargı davasını açmış, bunun yanı sıra da operasyonlar için rıza imal etmiştir. Çünkü medyada cemaatin örgütlenmesi de mevcuttur (Ayan, 2019).

Ergenekon tutuklamaları iki işlevi yerine getirmiştir; hem medyada yer alan militarist ve muhalif kanadın tasfiyesi, hem de tüm muhalif ve ana akım medyayı korku ve tehdit etmesini sağlamıştır. Böylece ana akım medya iktidar aleyhinde haber ve yazı çıkarmaktan çekinmiş ve oto-sansür yöntemi gündeme gelmiştir. 2007 yılında başlayan Ergenekon

⁸ Fetullah Gülen'in başında bulunduğu *Gülen Hareketi*, *Fetullahçılar*, *Gülen Cemaati* veya yalnızca "Cemaat", Türkiye Cumhuriyeti tarafından ise *Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ)* veya *Paralel Devlet Yapılanması (PDY)*, harekete mensup kişilerce de Hizmet Hareketi olarak adlandırılmaktadır. Kendilerini İşlami bir hareket olarak tanımlamalarına karşın, dini bir yapı olarak kabul edilemeyeceği din istismarı yaptığı ve laikliğe bir tehlike olarak görölmesinin yanı sıra siyasi ve ekonomik güç ve çıkar hareketi haline geldiği söylenerek eleştirilmektedir. Türkiye tarafından 15 Temmuz Darbesi ile devleti ele geçirmeyi amaçlayan bir terör örgütü olarak tanımlanmaktadır.

operasyonları birçok üst düzeye askeri personelle birlikte birçok gazeteci yargılanmış ve tutuklanmıştır (Toruk & Olkun, 2014).

Pek çok gazeteci bu dönemde, darbeye ve askeri vesayete destek verdiği gerekçesiyle tutuklanmıştır. Başbakan Erdoğan ise bu süreci darbeye destek veren gazetecilerin medyadan temizlenmesi olarak tanımlayacaktır. İktidara yakın bir düşünce kuruluşu olan SETAV⁹'da medyanın otoriterleşmesi ve tekelleşmesi süre Özkır (2016) tarafından 'apoletli medyadan milletin medyasına' başlığıyla değerlendirilmiştir. Ergenekon davalarında Başbakan Erdoğan 'apoletli medya' olarak gördüğü medyanın 'askeri vesayetten arındırılmasını' amaçladığını belirtmiştir fakat daha sonra aynı basını uluslararası ajana dönüştüğünü il kongresinde hakaret içeren şu sözlerle belirtmiştir.

"Bir de akbabalar var. Medyada, ölümler üzerinden kampanya yürütenler var. Ya siz kimsiniz? Siz, daha dün kadar, birileri karşısında hazırola geçip, selam çakıp, aldığınız emir doğrultusunda köşe yazısı yazıyordunuz. Daha dün kadar, üniformalılar sizi arayıp, yazdıklarınızdan, söylediklerinizden dolayı sizi azarlıyordu. Bunları bu tasmlarından kurtaran biz olduk. Ama bunların boynundaki tasma dün ulusaldı, bugün terfi ettiler, uluslararası tasmları boyunlarına taktılar." (<https://www.birgun.net/haber/tasmali-medya-14225> erişim tarihi: 30.05.2020) .

Başbakan Erdoğan'ın bu sözleri Twitter'da gündem olmasına karşın muhafazakâr medyada yer almayan Uludere'de elli köylünün terörist sanılarak öldürülmesini haber yapan gazeteciler için söylemesi ayrıca simgeseldir. Olay (29.12.2011) gerçekleşikten 12 saat sonra televizyon kanallarında ve internet haber sitelerinde duyurulmuş ve ancak 30 Aralık 2011 tarihli gazetelerde haber olarak sunulmuştur. Bunun yanı sıra, haberi canlı yayında iletmek isteyen CNN Türk ve TGRT muhabirleri reji tarafından engellenmiştir. Olay 29 Aralık 2011 tarihinde gerçekleşmesine ve twitter'da gündem olmasına karşın, Zaman, Yeni Şafak ve Türkiye gazeteleri olayı sonraki gün yayınlamıştır. Zaman gazetesi "Ölümcül İstihbarat" manşeti attığı 30 Aralık 2011 tarihli sayısında, olayın gerçekleştiği yerin Irak sınırının sıfır noktası olduğuna ve kaçakçılık yapan köylülerin genellikle 50 kişi dolaşmadığına vurgu yapmıştır. Bu haberin altında yer alan "PKK, Köylüleri Yem mi Yaptı?" başlıklı küçük bir

⁹ Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı, 2006 yılında politika, ekonomi ve toplum alanlarında yayınlar yapan Ankara merkezli bir düşünce kuruluşudur. SETA'nın kurucu direktörü İbrahim Kalın, 2014 yılından bu yana Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın başdanışmanı ve Cumhurbaşkanlığı'nın Sözcüsü olarak görev yapmaktadır.

haberde ise, örgütün askeri yanıltmak için kaçakçıları o bölgeye göndermiş olabileceğine işaret edilmektedir. Aynı gün “Ölümcül Hata” manşetiyle yayımlanan Yeni Şafak da olayın gerçekleştiği noktanın örgütün geçiş güzergâhı olduğunu vurgulamış ve gönderilen yanlış istihbarata işaret etmiştir. Türkiye gazetesi ise “Yanlış Zaman, Yanlış Yer, Yanlış Müdahale” manşetiyle çıkmış ve yanlış zamanda yanlış yerde olan köylülerin, TSK’nın yanlış müdahalesine maruz kaldığını belirtmiştir (<https://bianet.org/bianet/toplum/135115-basin-uludere-yi-nasil-gordu> erişim tarihi 20.01.2019). Her üç gazete de haber metinlerinde TSK’yı yanıltan yanlış bir istihbaratın varlığından ve bu olayın TSK’nın diken üstünde olduğu bir dönemde gerçekleştiğinden bahsetmiştir. Olayı haber yapmak ise Başbakan Erdoğan’a göre ‘ölü sevicilik’ ve ‘akbabalık’ olarak nitelenmiştir (<https://www.milliyet.com.tr/siyaset/bunlar-olu-sevici-1545953> erişim tarihi 20.01.2019). Devletin üst kademesinden bu sözlerin söylenmesi ve gazetecilerin suçlanması ise AKP döneminde otoriterleşme ve sansür veya oto-sansüre sebebiyet vermektedir.

27 Mayıs 2013 günü siyasi ve sosyal anlamda Türkiye tarihinin en önemli toplumsal hareketlerinden biri olan gezi hareketi başladı. Bu hareketi iktidara yakın medya göstermedi veya uluslararası ajanların müdahale ettiği provokatif bir eylem olduğunu öne sürdü. Bu dönemde medyaya baskı yoğunlaşarak devam etti. TGS İstanbul Şube Başkanı Gökhan Durmuş, 27 Mayıs’tan bu yana yalnızca sendikanın tespit edebildiği kadarıyla en az 59 basın emekçisinin işinden olduğunu, zorunlu izne gönderilen en az 14 basın emekçisinin ise durumunun belirsizliğini koruduğunu açıkladı. Durmuş’un verdiği bilgilere göre, bu 59 basın emekçisinin 22’si işten atılırken, 37’si ise istifa etmek durumunda kaldı. Her geçen gün bu listeye yeni isimlerin eklendiğine dikkat çeken Durmuş, “TMSF’nin el koymasının ardından hükümete yakın sermaye gruplarına satılan ve yayın çizgisi değiştirilen medya kuruluşlarında da işten atmalar sürüyor demiştir (<https://tgs.org.tr/baskilar-gazetecileri-yildirmayacak/> Erişim Tarihi: 23.05.2020).

6. Sahiplik Yapısı: Havuz medyası ve TMSF medyada sahiplik ilişkileri

Türkiye’de toplumun ve medyanın neoliberal dönüşümü programının oluşturulması ve çerçevesinin miladı 24 Ocak 1980 istikrar programı ve 1980 askeri darbesi olarak görülür (Aydın, 2015). Bu dönem medya açısından birçok kırılma noktasını içinde barındırır. En büyük dönemeçlerden biri de medyanın sahiplik ilişkilerindeki değişimdir. Bu dönemde gazetenin patronunun aynı zamanda başyazarlığını yapan ve gazetecilikten gelen patronlardan

oluşan yapısı değişmiştir. Neo-liberalizmin hakim olması ve medya sermayesinin de değişime uğrayarak ekonomin enerji, inşaat, madencilik ve finans gibi hemen her alanında faal olan holdinglerin medyayı da faaliyet alanlarına katmasıyla holdinglerin hakim olduğu bir yeni medya sahiplik yapısı doğmuştur. 1995 yılının rakamları itibariyle iki büyük sermaye grubuna ait gazeteler toplam tirajın yüzde 70'ini kontrol etmektedir. Genel olarak medya pazarı açısından baktığımızda isen 1988 rakamları ile 5 büyük medya grubu pazarın %80'ini elinde tutmaktadır¹⁰ (Aydın, 2015).

1980'den beri süregelen bu neo-liberal tekelleşme süreci ve sahiplik ilişkilerindeki değişim iki sebeple açıklanabilir;

- (1) Gazetelerin kar oranındaki düşüş ile birlikte gazeteci-patronların bu maliyeti taşıyamamaları sonucu sahiplikten ayrılmaları
- (2) Sermaye sahipleri için görünürlük ve siyasi ayrıcalık sağlayan medya patronluğunun çekiciliği

AKP iktidara geldiğinde karşısında hazzetmediği TUSİAD patronları¹¹ tarafından kontrol edilen bir medya ortamı bulmuştur. Bu medyayı dönüştürmek AKP için medya sektöründeki ilk amaçlardan biri olmuştur. Bunun için Sabah ve Doğan medyasına TMSF ve vergi borçları yoluyla baskı uygulamıştır (Aydın, 2015) İlk önce Sabah grubunu AKP'ye yakın Turkuvaz medyaya satışı gerçekleşmiş, en son vergi borçları ve ekonomik baskı uygulanan Doğan grubunun medyadan çıkışıyla birlikte medyanın 'fethi' sağlanmıştır (Ayan, 2019).

Medyada sahiplik ilişkilerinin değişmesi¹², AKP döneminde oluşan muhafazakâr medyanın ve medyanın otoriterleşmesinde kritik öneme sahiptir. TMSF tehdidi ve havuz medyasının oluşturulması medya patronlarının gazetecilere sansür ve dolaylı denetim, içselleştirme uygulanmasına ve medyanın tekelleşmesine yol açmıştır. Yılmaz ve Erdoğan'a

---

¹⁰ Medya Grubu Pazar Payı (%) Doğan Grubu 39, Bilgin Grubu 19, Çukurova Grubu 9, Uzan Grubu 6, İhlas Grubu 5. Diğer 25.

¹¹ TUSİAD, İstanbul sermayesi diye adlandırılan ailelerin yaşam tarzı, düşünce kod burjuva ideolojisini, kozmopolit Batı kültürünü benimseme yönünden AB yanlısı bir tutum benimsemiştir. İslami kesime demokrasi ve insan haklarına bağlı kalması yönünde bildiriler yayınlamıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan ise TUSİAD'I vesayetçi ve statükoculukla suçlamıştır.

¹² 2000'lerdeki kriz ile batan holdinglerin, medya yatırımlarına TMSF el koydu ve AKP'ye yakın şirketlere satıldı.

göre, 2001 krizi sonrası batık bankaların sahiplerinin birçoğunun¹³ medya sahipleri olması ve bu kuruluşların Tasarruf Mevduat Sigortası Fonu'na devri önemli bir fırsat olmuştur. Bu yaşanan olay holdingleşme sonrası önemli güce ulaşan medyanın iktidarından devlet imkânları kullanılarak “iktidarların medyasına” doğru bir devrimin habercisidir. Nitekim AKP dönemi bu fonun açtığı ihalelerle ve farklı yollarla hem kendine yakın sermayenin medya sahipliğini sağlamış hem de Türkiye’de kendisin ana akım olarak konumlandırıan medyanın direncini kırmıştır. Hürriyet gibi medyanın ‘amiral gemisi’ olarak adlandırılan gazete ve Sabah, ATV gibi çok izlenen ve takip edilen medya kuruluşları AKP iktidara geldikten sonra baskılara maruz kalmıştır (Yılmaz & Erdoğan, 2015).

AKP’nin iktidara gelmesiyle birlikte ilk amacı medyada neo-liberal, iktidarının hegemonyasını oluşturmaktır. Bunun için gerçekleştirdiği ilk iş Telsim, imar Bankası, Adabank, Star TV, Star Gazetesi ve Kepez Elektrik gibi enerji, finans ve medya gibi kilit sektörlerde önemli yatırımları olan Uzan Holding şirketlerine el konulması sürecidir. Bu olay hem AKP’ye muhalefet konumunda bulunan popülist Genç Parti’nin¹⁴ ve yayın organlarının gücünü kırmış hem de diğer medya kuruluşlarına mesaj niteliği taşımıştır. Bunun yanı sıra, Sabah ve ATV’nin sahibi olduğu Turkuvaz Medya, iktidara yakın olan Çalık Holding’e satılmış, daha sonra yoğun ekonomik baskı uygulanan Doğan Holding, medya sahipliğinden çekilmiş ve medya kuruluşlarını Demirören Holding’e satmıştır. Çalık holdingin satışını anlatan Sönmez bu satışın eşi görülmemiş bir yöntemle, tek katılımcılı ihaleyle gerçekleştiğini yazar. Sönmez’e göre, Sabah-ATV, Başbakan Erdoğan damadı Berat Albayrak’ın yönettiği Çalık Grubu’na devredilmişti. Açıklamalara göre, yaklaşık 1 milyar 250 milyon dolara satış gerçekleşmişti ve bunun 750 milyon dolarlık bölümü, devlet bankaları Halk Bankası ve Vakıflar Bankası’ndan; 125 milyon doları Katar Emiri’nden gelmişti. Bu durumda, 375 milyon doların Çalık’ın kendi kaynaklarından ödenmiş olması gerekiyordu. Ama, öyle olup olmadığı bilinmemektedir. Ayrıca Tuncay Özkan’ın sahibi olduğu Kanaltürk’ün o sıralarda AKP ile ittifak içinde olan cemaate yakın bir holdinge satılmıştır (<https://www.cumhuriyet.com.tr/yazarlar/mustafa-sonmez/sabah-atvneden-satista-> Erişim Tarihi:10.01.2019).

¹³ Uzan holding veya Medya holding gibi bankaları batan şirketlerin, medya yatırımlarına da TMSF el koymuştur.

¹⁴ **Genç Parti**, 23 Ağustos 2002 tarihinde Cem Uzan tarafından kurulan Türk siyasi partisidir. Parti tüzüğüne göre resmî kısaltması "GENÇPARTİ" şeklindedir. Genç Parti, 3 Kasım 2002 seçimlerinde 7,25 oy aldı.

Doğan grubuna ait medya organlarının AKP iktidarına yakın Demirören Holding'e satılması da yine Türkiye gündeminde çok konuşulmuştur. AKP iktidarının medyada gittikçe daha hâkim duruma geldiği ve merkez medya alanının daraldığı bir dönemde gerçekleşen bu satışla birlikte medyada iktidarın hegemonyası güçlenmiştir. İlk satış Doğan Grubuna yönelik vergi tehdidi sonrası gerçekleşmiştir. 2009 yılında Doğan Grubu'na 4.8 milyar lira gibi yüksek bir vergi cezası gelmiştir. Bu cezanın önemli bir kısmı 2011 seçimleri öncesinde affedilecekti. Tıpkı 2007 seçimi öncesi Doğan Grubu'na ait Petrol Ofisi'nin vergi borçlarının uzlaşma yoluyla önemli oranda indirilmesi gibi (<https://www.birgun.net/haber/5-soruda-akp-doneminde-medyanin-donusumu-285105> Erişim Tarihi: 18.05.2020). 2009'daki cezanın ardından Doğan Grubu önemli oranda küçüldü. Kadrolarda ciddi değişimler oldu. Grubun önemli gazeteleri Milliyet ve Vatan, Demirören-Karacan ortaklığına satıldı.

Son olarak baskılara daha fazla direnemeyen Doğan grubu elindeki diğer yayın organlarını satarak medyadan çekilmiştir. Satışla birlikte, Doğan Grubu'ndaki Hürriyet gazetesi ile CNN Türk ve Kanal D televizyonlarının Demirören Holding'e satış ve devrinin resmen tamamlanmasından yaklaşık bir hafta sonra söz konusu yayın organlarında özellikle yönetici kadrosu ve ekran önündeki birçok ismin işine son verildi. CNN Türk ve Kanal D'de birkaç gün içinde 50'yi aşkın gazeteci ile yollar ayrılmıştır. İşine son verilen gazetecilerin çoğunun görünür olan spikerlerden oluşması dönüşümün simgesel göstergesi olarak yorumlanmıştır(<https://www.dw.com/tr/sat%C4%B1lan-do%C4%9Fan-grubundaki-tasfiyelerin-perde-arkas%C4%B1/a-43909723> erişim tarihi: 9.03.2020).

7. Gezi direnişi ve 15 Temmuz sonrası medyanın durumu

Gezi direnişi ve 15 Temmuz darbe girişimi sonrası AKP medyadaki baskısını yoğun bir şekilde arttırmıştır.

2013 yılının Mayıs ayında başlayan İstanbul'daki Gezi Parkı'na Topçu Kışlası'nı yapılmak için başlayan inşaat çalışmalarını protesto etmek amacıyla düzenlenen ve daha sonra Türkiye'nin birçok noktasına yayılan Gezi eylemleri medyada sansür tartışmaları açısından önemli bir aşamadır. Medya bu önemli ve etkili toplumsal hareketi görmezden gelmiştir. Ana akım medya da, bu kadar önemli bir eylem sansüre maruz kalarak yayınlanmamıştır. Birçok uluslararası yayın organları bu eylem canlı yayın bağlantıları yapmasına karşın, ulusal haber kanalları direnişi görmezden gelmiştir. Hatta olayların şiddetlendiği ve halkın olayı takip

ettiği bir zamanda, büyük bir haber kanalının penguen belgeseli yayınlaması halkın büyük bir çoğunluğunda tepkilere neden olmuştur. (<https://www.dailydot.com/news/cnn-turk-istanbul-riots-penguin-doc-social-media> Erişim tarihi : 20.05.2019).

15 Temmuz darbe girişimi sonrası ilan edilen OHAL sonrası ülke Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile yönetilir hale gelmiş ve birçok basın yayın kuruluşu bir gecede çıkartılan KHK ile kapatılmıştır. Üstelik bu kurumların çoğu Gülen hareketi ile bağlantısı olmayan, Kürt hareketine yakın kuruluşlardır.

15 Temmuz 2016 darbe girişimi sonrası çıkartılan Olağanüstü Hal ve KHK uygulamaları sonucu birçok gazete ve televizyona el konulmuş ve kapatılmıştır. Türkiye devletinin terör örgütü olarak tanımladığı Gülen cemaati ve PKK'ye yakın gazete ve televizyonlar ile birlikte Sözcü ve Cumhuriyet gibi muhalif gazetelerde çalışan gazetecilerde cezalandırılmıştır. Hükümet Fetullah Gülen Cemaati'ne yakın medya kuruluşları Bugün ve Millet gazeteleri ile Kanaltürk ve Bugün TV'nin sahibi Koza-İpek Medya Grubu'na; Zaman, Today's Zaman ve Meydan gazeteleri ile Cihan Haber Ajansı ve Aksiyon dergisinin sahibi Feza Medya Grubu'na kayyum atandı (<https://turkey.mom-rsf.org/tr/bulgular/el-koyulan-medya/> Erişim Tarihi: 20.03.2020).

Günlük gazete Özgür Gündem 16 Ağustos 2016'da "PKK propagandası yaptığı ve örgütün medya organı olduğu" suçlamasıyla kapatıldı ve 22 çalışanını gözaltına aldı. Özgür Gündem'in eş yayın yönetmeni ve sorumlu yazı işleri müdürü tutuklanmıştır.

2016 yılında Cumhuriyet gazetesinden, yönetici, yazar ve diğer çalışanlar da dahil olmak üzere 19 kişi "üye olmasa da [yasadışı] bir organizasyona yardım etmek" ve "yasadışı bir organizasyona üye olmak" suçlarıyla tutuklanmıştır.

10 Haziran 1946'da kurulan Türkiye Gazeteciler Cemiyeti (TGC) Tüzüğü'nde de meslek ilkelerinin korunması yönünde çaba gösterilmesi gereği belirtilmiştir. Tüzüğünde Gazetecinin sorumluluğunun tanımlandığı bölümde; Gazeteci, basın özgürlüğünü, halkın doğru haber alma, bilgi edinme hakkı adına dürüstçe kullanır. Bu amaçla her türlü sansür ve oto sansürle mücadele eder. *"Gazeteci, önce halka ve gerçeğe karşı sorumludur."* (<https://www.tgc.org.tr/kurumsal/tuzuk.html> Erişim tarihi: 20.06.2019). Bu sorumluluk kamu otoriteleri ve işverenine olan sorumluluklarından önce gelir. Bilgi ve haber ile özgür düşünce,

herhangi bir ticari mal ve hizmetten farklı olarak toplumsal nitelik taşır. Gazeteci, iletlediği haber ve bilginin sorumluluğunu üstlenir. Gazetecinin özgürlüğünün içeriğini ve sınırlarını, öncelikle sorumlulukları ile meslek ilkeleri belirler. denilmiştir. Bu maddede açık bir şekilde gazetecinin kamu otoritesinin herhangi bir otoriteden talimat olmadan halka gerçeği ulaştırma sorumluluğunun altı çizilmiştir

Başka bir meslek örgütü Çağdaş Gazeteciler Derneği (ÇGD), 23 Şubat 1978'de Ankara'da kurulmuştur. Bu örgütün tüzüğünün ikinci maddesi TGC'ye benzer şekilde, "Demokrasinin en temel kurumu olan, bütün öteki özgürlüklere kaynaklık eden düşünceyi ifade ve basın özgürlüğünün Türkiye'de tam olarak gerçekleşmesi, haber alma hakkının hiçbir baskı ve sınırlama olmaksızın kullanılabilmesi, gazetecilerin mesleki hak ve çıkarlarının korunup geliştirilmesi ve bu yönde sendikal örgütlenmenin güçlendirilmesi için çalışmak; üyelerinin kültürel gelişmesine, ekonomik ve sosyal refah düzeyinin yükseltilmesine katkıda bulunmak." şeklinde belirlemiştir (<http://www.cgd.org.tr/index.php?Did=241> Erişim tarihi: 20.06.2019).

Bu olaylar sırasında alanda gazetecilik yapan birçok muhabir için süreç çok kolay geçmemiştir. Alandaki gazetecilere zorluklar çıkartılmış, işlerini yapmaları engellenmiştir. Bu dönemde birçok gazeteci işinden istifa etmiş ya da kovulmuştur. TGS İstanbul Şube Başkanı Gökhan Durmuş, "Bu istifaların ve işten atmaların büyük çoğunluğunun, Gezi Parkı direnişinde medya kuruluşlarının izlediği sansüre ve dezenformasyona dayalı yayın politikalarıyla doğrudan ilişkili olduğunu" belirtmiştir (<https://tgs.org.tr/> (Erişim tarihi 05.02.2021)).

Sadece ulusal muhabirler değil, Gezi eylemlerinde görev yapan yabancı muhabirlerde çeşitli sıkıntılar çekmiştir. Gezi eylemlerinde bazı yabancı gazeteciler tutuklanmış ve ajanlıkla suçlanmıştır. Hükümet, özellikle Gezi Parkı eylemlerinden sonra yabancı basını 'dış mihrak' olarak aleyhinde haber yapmakla suçlamıştır.

Türkiye'de gazetecilerin yargılanmasında sembol isimlerden biri Alman Die Welt gazetesinin Türkiye muhabiri olan Deniz Yücel'in , 14 Şubat 2017 tarihinde Enerji Bakanı Berat Albayrak'ın e-maillerinin sızdırılmasıyla ilgili bir soruşturma kapsamında gözaltına alınması uluslararası anlamda konuyu gündeme getirmiştir. Hem Türk hem Alman vatandaşlığına sahip olan Yücel, 27 Şubat'ta İstanbul 9. Sulh Ceza Hakimliği tarafından

“terör propagandası” ve “halkı kin ve düşmanlığa tahrik etmek” suçlamalarıyla tutuklanmıştır. Deniz Yücel’in yargılanması Almanya ile Türkiye arasında diplomatik krize sebep olmuştur. Ayrıca Türkiye’deki gazetecilerin yaşadığı sorunları Avrupa’nın gündemine getirmiştir. (expressioninterrupted.com Erişim Tarihi: 21.08.2020).

Sınır Tanımayan Gazeteciler örgütü Türkiye’de çalışan 150 kadar yabancı gazeteciye çalışma izni yerine de geçen basın kartlarının iki aydır verilmediğini bildirmiştir. Ayrıca Türkiye’de çalışan yabancı gazeteciler, İstihbaratın takibine maruz kalma, oto-sansür, basın kartı ve oturma izni almada sıkıntılar yaşadıklarını bildirmiştir. Yapılan görüşmelere göre gazeteciler, telefonların dinlenmesi, takip edilme, gazetecinin evine girilmesi gibi baskılara maruz kalıyor. Sınır dışı edilmenin ya da gözaltına alınmanın son derece mümkün olduğunu ve Oto-sansürün onların da gündeminde olduğunu belirtmişlerdir (<https://www.dw.com/tr/rsft%C3%BCrkiyede-150-yabanc%C4%B1-gazeteci-akreditasyon-bekliyor/a-52729885> Erişim tarihi: 20.05.2020).

Medya sahipliği, Türkiye’de ekonomik gücü de elinde bulunduran elitler tarafından kontrol edilen holdinglerin parçası olan birkaç büyük özel medya grubunun elinde yoğunlaşmıştır ve bu da sunulan görüşleri sınırlı kılmaktadır. Buna ek olarak şirketler, iktidar ile yakın ilişkiler kuran sahiplerinin iktisadi çıkarlarını desteklemek için nüfuzlarını kullanmaktadırlar. Türkiye’de medya, kamuoyu üzerinde güçlü bir etkiye sahiptir. İktidarlar ve medya sahipleri elindeki bu gücü mübadele ederek kendi çıkarına kullanmaktadırlar.

Türkiye İstatistik Kurumunun açıkladığı verilere göre; Türkiye’de 2,474 gazete, 3650 dergi, 899 radyo istasyonu, 108 televizyon kanalı yayın yapıyor.

Medya takipçilerinin yüzde 71’i dört medya grubu tarafından paylaşılmaktadır. En çok izleyiciye sahip gruplar arasında, Turkuvaz/ Kalyon grubunun (%30) dört sektörde de yatırımı var. İkinci sıradaki Ciner Grubu (%15), 2018 yılında Habertürk gazetesini kapattıktan sonra sadece TV ve dijital haber sektöründe yatırım yapıyor. Demirören Grubu’nun dört sektörde yatırımları vardır , Demirören Grup (%15)medya takipçileri oranına bakıldığında üçüncü büyük medya grubudur. Doğuş Grubu (%11) ise dördüncü sırada bulunmaktadır. Bu grupları sırasıyla Estetik Yayıncılık (Sözcü gazetesi ve web-sitesi %10), Hayat Görsel Yayıncılık (Kanal 7, Radyo 7, haber7.com- %10), TRT (%9) ve Türk Medya (%5) takip ediyor. (<https://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27605> 19.05.2020).

8.Liberal kuramların kutsalı: Tarafsızlık kavramı

Kitle iletişimin gelişmesi ile medya, toplumların en önemli haber alma kaynağı haline gelmiş ve gazete, radyo ve televizyonlarına bilgi kaynağı gözüyle bakar olmuşlardır. Globalleşmeyle birlikte, insanlar gezegenin bir ucunda gerçekleşen bir olayı, ekranlardan öğrenir hale gelmiştir. Avrupa'da gerçekleşen bir savaşı veya Amerika'da ikiz kulelere yapılan saldırıyı başka kıtada medya aracılığıyla öğrenmektedir. İnsanlar birincil tanık değilken olayları televizyon ekranlarından veya gazete sayfalarından görüp, radyodan duymaktadır. Bu durum medyanın doğru bilgilendirme yapmasını hayati bir öneme taşımaktadır.

Çalışmada tartışılan bir diğer kavram ise tarafsızlıktır. Liberal kuramların el üstünde tuttuğu ve büyük bir kutsallık atfettiği tarafsızlık kavramı bize göre tartışmalıdır. Tarafsızlık kavramı altında ana akım medya egemen erklerin fikirlerini yaymıştır. Bu makale ana akım kanalının tarafsızlığını sorgulaması bakımından literatürde farklı bir açı sunmaktadır.

Medyanın aracılığı durumu, düşünürleri başka bir mefhum olan tarafsızlık ilkesini düşünmeye itmektedir. Kitle iletişim araçları olayları tersyüz bir şekilde aktarabilir. Kişisel olarak tarafsız olan bir gazeteci, taraflı bir medya kuruluşunda yanlış yayınlar da yapabilir. Burada kurumsal bir yapı olarak büyük bir ekonomik ve siyasal güce sahip medya ile yalnızca bireysel yetenekleriyle bir kamu hizmeti verme çabasındaki gazeteciyi kendi koşulları içinde değerlendirmek durumundayız (Atabek, 1994).

Bağımsızlığının sağlanması için gazetecinin ekonomik bağımsızlığının verilmesine vurgun yapılmıştır. Gazeteciliğin, özel amaç ve çıkarlara alet edilemeyeceğini, halka ve kamuoyuna karşı mesleki sorumluluğu, işverenine ve kamu otoritelerine karşı sorumluluğundan önce geleceğini, “haberde dürüstlük-nesnellik, yorumda özgürlük-serbestlik” kuralının titizlikle uygulanacağını belirtmişlerdir (Atabek, 1994).

McNair (1998), tarafsızlığın felsefi, teknolojik, ekonomik olmak üzere üç temel üzerinde kurulu olduğundan bahseder. Felsefi yönü, gazeteciliğin pozitivistizmle birlikte geliştiği ve pozitivist metoloji olarak almasına bağlıdır. Teknolojik yönden on dokuzuncu yüzyılda icat edilen kayıt cihazları-fotoğraf- objektif gerçek olgusunu desteklemesi önemlidir.

Öte yandan, ekonomik olarak oluşan ve gazetecinin haberi satacağı marketlere ulaşması ve *public voice* haline gelmesinin kazançlı hale gelmesidir.

McNair (1998 s.12) bu kitabında ayrıca tarafsızlığın çerçevesini de çizmektedir. Üç karakteristik özelliği şu şekilde tanımlanmaktadır;

- Olgularla kişisel görüşlerin ayrı tutulması
- Bir tartışmada dengeli söz hakkı

Objektiflik kavramına Marksist düşünürler tarafından getirilen eleştirilerde de rastlanmaktadır. Marksist düşünürler, tarafsızlık mefhumunun bizzat kendisinin ideolojik bir aldatmaca olduğunu ve bu kavram altında egemen sınıfın düşüncelerinin yeniden üretildiği suçlamasında bulunurlar (Schiller, 2019).

Gazetecilik mesleğinin tarihsel gelişim süreci boyunca oluşan bir dizi gelenekler ve tarafsızlık kavramına yüklenen anlamlar, gazeteciler için koruyucu bir işlev görmüştür. Adillik, doğruluk, dengelilik nötr olma gibi mutlak birtakım kavramlar üzerine kurulmuştur. Bunun ile birlikte, gazeteciler için her şeyden önce meslek ahlakının bir gereği olan tarafsızlıkla ilgili pek çok düzeyde eleştiriler yöneltilmektedir. Bu eleştiriler toplumun farklı kesimlerinden ve farklı biçimlerde yükselmektedir (Atabek, 1994).

Gazetecilik ile sanayi devrimi çağının yarattığı hızlı bilimsel ve teknik gelişimin birlikte ele alınması gerekir. 19. yüzyılda bilim insanları ve filozoflar bilgiyi ve dünyayı bu dönemin ‘baskın ideolojisi’ pozitivism ile ele aldılar. Pozitivizmin metodu deney, gözlem ve tümden gelime dayanmaktadır ve sosyal bilimler disiplinleri (tarih, sosyoloji ve ekonomi) bu bakış açısına sahiptir. 1800'lerin ortalarında, tarihin ilk taslağının yaratıcısı olarak ortaya çıkan gazetecilik mesleği de bu akımdan etkilenmektedir. Gazeteciliğin tarafsızlık ilkesine bağlılığı da bu noktadan daha net anlaşılmaktadır.

Diğer yandan eleştirel düşünürler göre tarafsızlık bir erdem olmasına karşın Frankfurt Okulu düşünürleri gibi, buna hiç katılmayan, tarafsızlığa inanmayan, yüksek anlam yüklemeyen pek çok eleştirel düşünür vardır. Ekonomik yapı düşünüldüğünde mümkünlük açısından bu bakış açıları iletişim bilimi açısından tartışılan bir konudur. Medyanın tarafsızlığı olgusuna eleştirel yaklaşan düşünürler, bu sahiplik yapısının medyanın özerkliğini

tehdit ettiğini savunurlar. Chomsky gibi aydınlar liberal medya anlayışında “ticari kaygıların ön plana çıkmasına yol açmıştır. Bu olgu medya organlarının izleyici-dinleyici ve okuyucularını adeta reklam veren kuruluşlara pazarlamaları gibi bir sonucu gündeme getirirken” (Chomsky, 2012, s. 24) karar alınması sürecinde elit kesimin halkı yönlendirmesinin de önünü açmaktadır.

Gazetenin mali yapısı ve ticari bir kurum olarak görülmesi, tarafsızlığı zorlamaktadır. Habertürk televizyonunda yaşanan bir diyalog bu açıdan bir örnek taşımaktadır. 15 Haziran 2020’de Habertürk’te yayınlanan bir tartışma programında, konuk hukukçu Salim Şen’in özelde Habertürk’e, genelde ana akıma bir partiye yapılan boykotu ima etmesinin ardından sunucu Didem Arslan Yılmaz’ın, “Burası bir kamu televizyonu değil. Özel bir sektöür. Bu bir tercihtir” demesi üzerine etik sorunlar yeniden gündeme gelmiştir. Gazeteci Faruk Bildirici’ye göre; Kamu hizmeti ile kamu yayıncılığını birbirine karıştırmamak gerekir. Kamu yayıncılığını bütün siyasi görüşlere dengeli yer veren, özel televizyonları da istediğini ekrana çıkarıp istediğine ambargo uygulayan bir yayıncılık anlayışı ile tanımlamak yanlıştır. Kamu televizyonları ile özel televizyon kanalı arasında evrensel yayıncılık ilkeleri açısından fark yoktur. “ <https://farukbildirici.com/ambargolara-ve-ekrana-cikarilmayacaklar-listelerine-kim-karar-veriyor/> Faruk Bildirici Erişim tarihi:16.07.2020)

Tarafsızlık ve taraf olma meselesi birçok aktörle ilişkilidir. Uyanık’a (2014) göre; Taraf tutma ya da seçicilik, haber zincirinin tüm bağlantı noktalarında ortaya çıkar. Önce muhabirin (kendi inançları, tutumları ve değerleri çerçevesinde) belli bir biçimde algıladığı olay söz konusudur. Haber, ikinci aşamada, her biri bilinçli ve bilinçsiz olarak neyin gösterileceğine karar veren editörlere ve yönetime gider. Üst yönetim, reklamcılar, devlet yetkilileri vb. çoğunlukla bilinçli karar verme sürecine dâhil olurlar; kişisel/profesyonel inançlar, tutumlar ve değerler ise bilinçaltı seçimde rol oynarlar. Buna göre, taraf tutma meselesi, tüm dağıtım ağını ilgilendirir. Reklamların gazetede yer alması, gazeteyi ekonomik olarak tiraja bağımlı hale getirmiştir. Üstelik otoriter hükümetlerin medyayı kontrol altına almak için patron sahipleri ekonomik baskı altına almaya çalışmışlardır. Bunun sonucunda medyada kar için özel televizyon ve kamu yayıncılığı ayrımı algısı doğmuştur. Fakat, “Özel televizyonlar da siyasi görüşlere dengeli biçimde yer vermek, cevap hakkına saygı göstermekle yükümlüdür. Yayıncılığın ve tabii gazeteciliğin temel yükümlülüğü, insanların objektif bilgilenme hakkını gözetmek ve seçmenlerin partilerle ilgili karar verme sürecinin

sağlıklı olabilmesi için katkı sunmaktır.” (<https://farukbildirici.com/ambargolara-ve-ekrana-cikarilmayacaklar-listelerine-kim-karar-veriyor/> erişim tarihi: 22.07.2020).

Habertürk'teki örnekte kanalın sahibi Ciner Holding'in medya işleri dışında yoğunlaştığı sektörler madencilik, enerji ve taşımacılık. Holding Türkiye'nin işletme hakkı özelleştirilen ilk termik santralı olan Çayırhan Termik Santralı'nın sahibi. Aynı zamanda elektrik enerjisinin toptan satışının da içinde olan holdingin bünyesinde Silopi Termik Santralı da bulunmaktadır (Gündoğdu, 17.06.2020).

9. Bir TV Tartışma Programı Olarak Tarafsız Bölge'nin İncelenmesi

CNN Türk kanalında yayınlanan *Tarafsız Bölge* programı pazartesi ve çarşamba günleri saat 20:00'da yayınlanmaktadır. Ahmet Hakan'ın moderatörlük yaptığı program 20 Eylül 2005 yılında yayın hayatına başlamıştır. Ahmet Hakan ayrıca medya grubunun tiraj açısından en önemli gazetesi olan Hürriyet'in genel yayın yönetmenliği gibi önemli görevlerde kanalı temsil etmektedir. Bu görevlerde yer alması Hakan'ı kanalın görüşünü göstermesi açısından önemli bir konuma getirmektedir.

Analiz

Çalışmanın bu bölümünde CNN Türk kanalında yayınlanan *Tarafsız Bölge* programının üç başlık altında, tablolaştırma ve istatistik gibi yardımcı yöntemler ile frekans analizleri temel alıp betimsel analizler yapılmaktadır. Analizin temel amacı belli temaları ortaya çıkarmaktır. Bu başlıklar Pierre Bourdieu'nun *Televizyon Üzerine* (1997) isimli çalışmasında kullandığı metottan alıntılanmıştır. Bourdieu'ye göre, televizyon tartışmalarında üç düzey vardır; sunucunun rolü, setin düzenlenişi ve konuklar, son olarak; dilin oluşumu. Bu üç düzeyde tartışmanın tarafsızlığını etkilerken oyunun kurallarını belirler. Bourdieu'nun yaklaşımında medya kurumunun içinde gerçekleşen filtreler göz önüne alınmıştır. Tılıç'ın modeli ise; medya kurumu, gazeteci ve izleyicinin dışında ve daha etkili olarak medya atmosferi ve sahiplik yapısını göz önüne alır. İncelenen CNN Türk ve Tarafsız Bölge örneklerinde bu iki modelinde etkisi bulunmaktadır. Bu durum Hakan'ın medya temsilcisi konumunu güçlendirmektedir.

Bourdieu kurum içindeki yapıyı sunucu, konuklar ve dil dizimi üzerinden analiz eder. Sunucunun baskıcı müdahaleleri, ya da daha önceden girilen bir çağrı çalışması söz konusudur: çağrılması düşünülmeyen kişiler vardır; çağrılan ama çağrıyı reddeden kişiler vardır. “Set oradadır ve algılanmış olan algılanmış olmayı saklar; inşa edilmiş bir algılanmış olanın içinde, inşaatın toplumsal koşulları görülmez” üçüncü düzeyde yer alan dil dizimi ve konuklar ise tarafsızlık algısı altında gizli bir sansürü örter (Bourdieu,1997 s.35-45).

Televizyon tartışma programlarında stüdyo, konukların seçimi ve dilin kullanışı sistemin ideolojisini yansıtacak şekilde inşa edilir. Tartışma programına katılan konuklar, bu inşa edilen düzende radikal eleştiri yansıtamazlar.

Tarafsız Bölge Programının Tarafsızlık Açısından Analizi

Analiz aşamasında medya sistemi işleyiş modelinin tanımladığı beş düzeyin çerçevesinde on program seçilmiştir. En etkili düzey olan medya atmosferi temel alındığında 2015 seçimleri ile başlayan ve Demokratik Açılım Sürecinin son bulduğu 2015 yılı ve 2016 yılında gerçekleştirilen darbe girişimi medya atmosferini sertleştirmiştir. Olağanüstü hâl uygulaması ile medya kurumlarının kapanması kolaylaşmıştır. Ayrıca CNN Türk kanalının seçilmesinde diğer önemli sebep ise 2018 yılında sahiplik yapısının değişmesidir.

Bu değişimlerin yaşanması ile bu kanalda tarafsızlık algısındaki değişimi inceleme fırsatı doğurmuştur. Ayrıca Bourdieu (1998) televizyon üzerine yaptığı çalışmalarda sunucu, katılımcı ve dilin oluşumu başlıklar da çalışmada kullanılmıştır. Bu çerçeve medya kurumu ve gazetecilerin incelenme imkanını yaratmıştır.

Örnek-1 :12 Ekim 2015 yayını -10 Ekim Saldırısı-

Ankara’da 10 Ekim 2015 günü Emek Barış Demokrasi mitingi düzenlenmiştir. KESK, DİSK, TMMOB ve TTB gibi sol- demokrat sivil toplum örgütlerinin katıldığı mitinge terör örgütü IŞİD tarafından bombalı saldırı düzenlenmiştir. Saldırıda 103 kişi hayatını kaybetmiş, yüzlerce kişi yaralanmıştır.

“Savaşa inat, barış hemen şimdi”, “Acil barış, acil demokrasi“ ilkeleriyle düzenlediği Emek, Barış, Demokrasi mitingi öncesinde saldırı gerçekleşmiştir. Tren garının önündeki kavşakta yaşanan patlamanın ilki HDP’nin, ikincisi de EMEP’in de aralarında bulunduğu kortejlerin olduğu yerde gerçekleşmiştir.

Saldırı Türkiye’de oluşan savaş karşıtı politik bağlam ile açıklanabilir. 2015’te, hükûmetin Türkiye’yi Suriye’deki Esad ile muhalifleri arasındaki iç savaşa dahil etmesine karşı çıkan HDP ve CHP milletvekilleri ile bazı sendika, meslek örgütü, vakıf ve platformların desteklediği Barış Bloku ortaya çıkmıştır. Blok bu tarihten itibaren çeşitli miting, protesto ve yürüyüşler düzenlemiştir. 10 Ekim 2015’te gerçekleşen ‘Emek Barış ve Demokrasi Mitingi’ bu protestoların bir neticesidir.

10 Ekim saldırısının ardından Tarafsız Bölge programında birçok kez bu konu üzerinden yayınlar yapılmıştır. 12 Ekim 2015 günü gerçekleşen yayının ana gündemi bu saldırdır.

Setin Oluşumu

Setin oluşumu kısmında ele alınacak olan üç kısım vardır. İlk olarak konukların seçimi ve tanımlandıkları konular üzerinden dağılımı, daha sonra sunucunun rolü ve tarafsızlığı ele alınmıştır. Son olarak programda kullanılan tartışma başlıkları üzerinden program akışı tartışılmıştır. Konukların seçimi ve KJ’ler¹⁵ tartışmanın ilerlemesinin yönünü belirlemek açısından önemlidir. Programa yedi konuk dahil olmuştur. Bu yayın çizgisinde üç muhalif, üç iktidar yanlısı bir muhalif konuk bulunmaktadır. Halkların Demokratik Partisi’ne (HDP) mensup Meral Danış Beştaş ve Milliyetçi Hareket Partisi’nden Özcan Yeniçeri konuklar arasındadır. Ayrıca Erdinç Yazıcı, yayında canlı bağlantı ile açıklaması verilen ve konuklardan değerlendirilmesi istenen hükümet sözcüsü Numan Kurtulmuş ile yakın ilişki içindedir. Kurtulmuş’un kurduğu Has Parti’nin kurucuları arasında olmakla beraber, yine Kurtulmuş ile birlikte AKP’ye geçen isimler arasındadır. Katılımcılardan Turgut Kazan ise eski Baro Başkanıdır ve programda muhalif çizgidedir. Programa davet edilen tek gazeteci vardır; Soli Özel. Soli Özel, ana akım bir gazetede çalışmakla birlikte, yayındaki çizgisi

---

¹⁵ Ekranın altındaki şeritte görülen bütün yazı ve logoları ekrana taşıyan olgudur.

muhalif olarak konumlandırılabilir. İhsan Aktaş, politik araştırmalar da yapan GENAR¹⁶ araştırma şirketinin sahibidir. Araştırma şirketi sahibi olması sebebiyle nötr olması beklenmesine karşın, yayındaki çizgisi hükümet yanlısıdır. Programdaki nötr olarak tanımlanabilecek tek kişi Sedat Laçiner'dir.

Tablo 3: Setin oluşumu, konuşma süreleri ve konuklar

Konuşmacı	Kimlik	Taraf	Konuşma Süresi	Süre Pay
Meral Danış BEŞTAŞ	HDP Genel Başkan Yardımcısı	Eleştirel	00:16:46	17%
Turgut KAZAN	Hukukçu - Baro Eski Başkanı	Eleştirel	00:13:41	14%
Soli ÖZEL	Gazeteci- Habertürk	Eleştirel	00:10:52	11%
Sedat LAÇİNER	Akademisyen	Nötr	00:17:40	18%
Özcan YENİÇERİ	MHP Milletvekili - Akademisyen Profesör	Hükümet Yanlısı	00:13:51	14%
İhsan AKTAŞ	GENAR Başkanı	Hükümet Yanlısı	00:14:16	15%
Erdinç YAZICI	Akademisyen Doç. HAS Parti Genel Bşk.Yrd.	Hükümet Yanlısı	00:10:59	11%

Programa katılan üç katılımcı akademisyendir. Sedat Laçiner ve Özcan Yeniçeri'nin akademik unvanı profesör, Erdinç Yazıcı'nın ise doçenttir. Dikkat çekici noktalardan biri de üç akademisyenden ikisi iktidar yanlısı, biri nötr 'dür. Muhalif konumdan akademisyen bulunmamaktadır.

¹⁶ Esenler'in AKP'li Belediye Başkanı Tevfik Göksu'nun kurucusu ve İhsan Aktaş ile Mustafa Şen'in sahibi olduğu siyasi seçim anketleri de yapan araştırma şirketi.

Programda yayın boyunca otuz adet kç görünmüştür. Bu kç'lerin on tanesi Numan Kurtulmuş'un açıklamalarını altyazı olarak yansıtmıştır. İki tanesi HDP Milletvekili Meral Danış Beştaş'ın ve bir tanesi Turgut Kazan'ın açıklamalarını öne çıkarmaktadır. Üç tanesi ise güvenlik zafiyetini öne çıkarmaktadır. Programın son on dakikasında kullanılan üç tartışma başlığının teması ise ortak ve kutuplaşmanın aşıldığı bir dil kullanılmasıdır.

Sunucunun rolü

12 Ekim 2015 günü yayınlanan programda, 10 Ekim saldırısı konu edinilmiştir. Bu programda sunucunun katılımcılara yaptığı baskıcı müdahaleler ölçülmüştür. Katılımcının sözünü kesen ve sunucunun katılımcıya zıt yönde itirazların bulunduğu 12 müdahaleden 9'u muhalif katılımcılara, 4'ü iktidar yanlısı tarafa karşı olmuştur. İktidar yanlısı ve muhalif olarak tanımlanamayacak, nötr konuklara karşı bir kez müdahalede bulunmuştur.

Tablo 4: Katılımcının konumu ve sunucunun müdahalesi

Katılımcının Konumu	Sunucu Müdahalesi
Muhalif katılımcıya	9
İktidar yanlısı katılımcıya	4
Nötr katılımcıya	1

Sunucunun muhalif katılımcılara yönelik müdahalesi iki katından daha fazladır. Sunucu Ahmet Hakan'ın müdahaleleri iki sınıf altında toplanabilir. İlk olarak sunucu muhalefeti kesip sözü hükümet tarafına vermiştir. Programın ilk bölümü hükümet sözcüsü Numan Kurtulmuş'un açıklamaları ve bu açıklamalar üzerinden sunucuların yorumuna ayrılmıştır. Soli Özel ve Turgut Kazan olmak üzere iki kez muhalefetin sözü kesilerek Numan Kurtulmuş'a bağlanılmıştır. Dk.53' te Meral Danış Beştaş katliamın sorumluluğunun devletin üzerinde olduğunu savunmuştur. Ahmet Hakan önce araya girip "devlet bu katliamı yaptı demekle devletin ihmali var demek arasında bir fark yok mu?" sorusunu yöneltmiştir.

Beştaş aynı tezi savunmaya devam etmiş ve moderatör Hakan “ Meral Hanım bir virgül atar mısınız? ... İhsan Bey ikna olmadı, Özcan Bey’inde itirazı var” diyerek sözü karşı tarafa vermiştir. Hakan’ın bir diğer müdahale şekli, katılımcıların savunduğu fikre karşı tez sunmaktır. Bu yayında bunun iki örneğini Turgut Kazan ve Meral Danış Beştaş’a karşı gerçekleştirmiştir.

Turgut Kazan:

... Türk Tabipler Birliği o toplantıya katıldığı için çok sayıda tabip varmış. O tabiplerin müdahalesi olmasa kayıp daha da büyük olacaktı. Benim arkadaşlarım anlatıyor. Artı, gelmişler gazı basmışlar. Gazı bastıkları için, o yaralılara yardım eden hekimlerde kaçmak zorunda kalmış...

Hakan’ın bu müdahalesi açık bir şekilde katılımcıların fikrine karşı savunma gerçekleştirmesi olarak algılanmaktadır. Bu müdahalelerin muhalif kesime karşı gerçekleşmesi ve muhalefetin tezine karşı iktidarın tezini öne sürmesi tarafsızlığını zedelemiştir.

Dilin Oluşumu

Bu düzeyde katılımcıların sunduğu söylemler ve karşılıklı tartışmaların yoğunlaştığı noktalar ele alınacaktır. Muhalif taraf ile iktidar tarafı arasındaki tartışmalar “Katil/fail devlettir” ya da “siyasi sorumluluk devlete aittir” tezi üzerinde yoğunlaşmıştır. İktidar yanlısı grup bu yaklaşımın hatalı ve sığ bir yaklaşım olduğunu düşünürken, muhalif taraf siyasi sorumluluğun devlette olduğunu yinelemiştir.

Programda en çok tartışmaya neden olan konulardan biri HDP Eş Genel Başkanı Selahattin Demirtaş’ın katliama yönelik yaptığı “katilleşmiş devlet anlayışı” açıklamasıdır. (<https://www.evrensel.net/haber/262443/10-ekim-katliami-103-kisi-hayatini-kaybetti> Erişim tarihi 20 Mayıs 2019) Konuklardan İhsan Aktaş’ın dk.38’de Demirtaş’ın açıklamasını eleştirmesi ile bu tartışma başlamıştır;

"Bomba patlayalı 5 dakika olmuş fail belli değil Selahattin Demirtaş çıkıp katil devlet diye bir açıklama yapıyor ve bu açıklamayı yapan kişi Cumhurbaşkanlığına aday olmuş, bir

partinin genel başkanı, 6 milyon oy almış ve bu toplumun dördüncü siyasi partisinin genel başkanı. Doğrusu bu tür açıklamalar terör faaliyetinde bulunanlara oh be dedirtir..."

Bu açıklama üzerine moderatör Ahmet Hakan sözü HDP temsilcisi M. Danış Beştaş'a vermiştir;

"Zaten işleri güçleri Demirtaş eleştirisi yapmak onu da tartışmak isteriz. Eş genel başkanımız ilk gün açıklamayı yaptı ve o bir tablo izah etti. Eğer bir devlette, Türkiye sınırları için de yaşıyoruz hepimiz, bir katliam varsa ve bu katliam ilk değilse, geçmişte de buna benzer onlarca katliam yapılmışsa ve hiçbirinin faili bulunmamışsa, tabii ki de fail devlettir. Bu anayasamızda yazar. Devlet birinci derecede sorumludur."

Devletin katliamlardaki sorumluluğu ile ilgili bu tartışmadan sonra, 'fail devlettir' tartışması programın konu başlıklarından biri haline taşınmıştır. Bu tartışma Beştaş ve Aktaş üzerinden yürümüş, Aktaş, PKK'nin devlet katliam yapıyor propagandası ile bölge halkını manipüle ettiğini savunmuştur. Beştaş ise devleti, katliamlarda sorumluluğu olduğu iddiası ile eleştirmiştir.

Beştaş'ın dk. 52'de, dk. 56'da ve 1.44'de İhsan Aktaş ile üç kez daha aynı tartışmaya girmiştir. Bu tartışmalar genel olarak Beştaş ve Aktaş arasında geçmesine rağmen 1.34'de Özcan Yeniçeri ve Soli Özel siyasi sorumluluk tartışmalarına katılmışlardır. Yeniçeri söz aldığı anda;

"Sizin yaklaşım tarzınızda şu sakatlık var, bir kalıbınız var, diyorsunuz ki; 'efendim devlet yaptı', devlet yaptı çok basit bir şey, devlet kim? Milli Güvenlik Kurulu mu gitti yaptı? Hangi kuruluştan bahsediyorsunuz?"

Konuşmasının devamında 'palavra ezberliyorsunuz', 'provokatör', devlete, millete tuzak içindesiniz' söylemleriyle tartışmayı sertleştirmiştir.

7 Haziran 2015 seçimleri AKP'nin Seçim sonuçlarına göre birinci parti olarak çıkmasına karşın vekil sayısı 327'den 255'e düşen AKP, 2011'e göre 72 sandalye kaybetmiştir. Buna karşılık HDP yüzde 13 oy alarak 80 milletvekili çıkarmıştır. Bu seçim sonuçları AKP'nin mecliste çoğunluğu kaybetmesi anlamına gelmiş, fakat koalisyon ihtimali

oluşmayınca seçim 1 Kasım 2015 tarihine ertelenmiştir. İki seçim arası Türkiye’de terör ve kaos ortamı büyük çatışmalara sebep olmuştur. <https://www.dw.com/tr/turkiyeyi-sarsan-bes-ay-7-haziran-1-kasim-2015/a-50204527> Erişim tarihi 29 Mayıs 2019) Bu kriz sonucu, daha sert bir politik hava ve medya atmosferi oluşmasına neden olmuştur.

Yayında bulunan HDP’li milletvekili Beştaş’a yönelik ‘devlete ve millete’ karşı ‘terör örgütü’ PKK ile işbirliğinde bulunmak suçlaması bu kutuplaşmanın bir göstergesidir. Sahiplik yapısı olarak Doğan Grubu’na bağlı olan CNN TÜRK bu dönemde daha eşit bir dağılım ile muhalefete daha fazla yer vermektedir. Medya Temsilcisi olarak görülen Hakan ise muhalif konuklara daha çok müdahalede bulunmasına karşın, bu müdahalelerin çoğunun ‘saldırının faili devlettir’ açıklamalarına gösterdiği bir ‘milliyetçi refleks’ olduğu görülmektedir.

Örnek 2: 4 Kasım 2015 yayını -1 Kasım seçimleri-

7 Haziran 2015 seçimleri sonucu Başbakan Ahmet Davutoğlu tek başına güvenoyu alabilecek sandalye sayısına ulaşamamış, CHP, MHP ve HDP ile koalisyon ortamı oluşmamıştır. Bu şartlar göz önüne alındığında Cumhurbaşkanının, dönemin anayasasının 116. maddesi uyarınca, yeni seçilen Türkiye Büyük Millet Meclisinde Başkanlık Divanı seçiminden sonra yine 45 gün içinde Bakanlar Kurulu’nun kurulamaması hâlinde erken seçim kararı alma hakkı mevcuttu. (<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709.pdf> Erişim tarihi: 16.03.2021) Cumhurbaşkanı Erdoğan, 24 Ağustos 2015’te bu süre dolduğunda erken seçim kararı almayı planladığını açıklamıştır. YSK da seçimlerin 1 Kasım’da yapılmasının mümkün olduğunu duyurmuş ve seçim tarihi oluşmuştur. (<https://www.milliyet.com.tr/siyaset/ysk-nin-secim-gunu-1-kasim-2104757> Erişim tarihi 17.03.2021)

Bu dönem siyasi parti yöneticileri ‘çatışmacı liderlik’ örneği göstermiş ve Türkiye’de siyasetin dili giderek saldırgan ve çatışmacı bir biçime dönüşmüştür. Özellikle iki seçim arası oluşan kaotik ortam kutuplaştırmayı arttırmıştır. “Saldırgan ve çatışmacı dili benimseyen liderlik karakteri, siyaset anlayışı ve ona koşut medya organlarının yayın politikası toplumu germekte, kutuplaştırmakta ve toplumsal uzlaşma zeminlerini yok etmektedir” (Devran, 2018, s. 5).

Tablo 5: Setin oluşumu, konuşma süreleri ve konuklar

Konuşmacı	Kimlik	Taraf	Konuşma Süresi	Süre Pay
Vural ÇAKIR	İPSOS Araştırma Şirketi	Nötr	00:24:41	30%
Rıza SAKA	Hukukçular Derneği	Hükümet Yanlısı	00:12:46	15%
Yaşar Salih HACIOSMANOĞLU	YYÜ Rektör Yardımcısı	Hükümet Yanlısı	00:15:35	19%
Emin ÇAPA	Gazeteci	Nötr	00:10:48	13%
Aydın ENGİN	Gazeteci – Cumhuriyet	Muhalef	00:07:01	9%
Mustafa AKYOL	Gazeteci	Nötr	00:11:37	14%

Bu yayında davet edilen altı katılımcının ikisi iktidar yanlısı iken, bir kişi muhalif kategoride değerlendirilebilir. Üç katılımcı nötr olarak sınıflandırılmıştır. Programın yayınlandığı tarihte Mustafa Akyol, Hürriyet Daily News gazetesinde köşe yazarı iken, Emin Çapa, CNN Türk kanalının ekonomi müdürlüğünü yapmaktadır. Ayrıca, her ikisinin de programın yayınlandığı Demirören Holding'e bağlı kurumda çalışması önemlidir. Programın konu edildiği anketlerin CNN Türk ve IPSOS ortaklığıyla yapılması program gündeminin kontrolünün sıkı bir şekilde kanalda olduğunu gösteren bir bulgudur. IPSOS araştırma şirketinin sahibi Vural Çakır, nötr kategoride değerlendirilen son katılımcıdır.

Bu çalışmada iktidar yanlısı olarak sınıflandırılacak iki katılımcı bulunmaktadır. İlk katılımcı Rıza Saka, Hukukçular Derneği üyesi avukattır. Yaşar Hacısalihoğlu ise Yeni Yüzyıl Üniversitesi rektör yardımcısıdır. Muhalef kanatta ise cumhuriyet gazetesi yazarı Aydın Engin bulunmaktadır.

Bu programda bulunan tek akademisyen Yaşar Hacısalıhoğlu profesör unvanı sahibi olması yanında rektör yardımcısıdır. Değerlendirilen ilk programdaki gibi akademik unvana sahip kişi iktidar yanlısı kanatta yer almaktadır.

Yayında kullanılan KJ’lerde anketlerle paralel gitmiştir. Anket sorularının anahtar sözcükleri altyazı olarak verilmiştir. Yayında yirmi iki adet kj ekrana yansımıştır. Bunlardan 7 tanesi seçmenin mesajını soran başlıklardır. Program başlıklarından biri ‘’seçim güvenilirliği’’ meselesidir. Ankara katliamı ve IŞID’in tartışıldığı bölümde ise dört adet kj ile desteklenmiştir. Ankara katliamı ve patlamaların tartışılması 7 Haziran ve 1 Kasım seçimleri arasındaki kaos gündeminin ve seçimlere etkisinin tartışılması açısından önemlidir.

Sunucunun rolü

Programın ilk bölümünde 7 Haziran seçimleri ile 1 Kasım arasında yapılan tekrar seçim arasındaki ciddi değişim konu edinilmiştir. 7 Haziran 2015 seçimlerinde hiçbir parti tek başına hükümet kuracak çoğunluğu yakalayamamış ve koalisyon seçeneği gündeme gelmiştir. Fakat, koalisyon ihtimali ortadan kalkınca 1 Kasım 2015’te seçim tekrar edilmiş ve oylar AKP’ de toplanarak muhalefet fark edilir biçimde oy kaybına uğramıştır.

Moderatör Ahmet Hakan, bu durumu oy kaybeden muhalefet partilerinin ilk seçimlerin etkili ve yeterli derecede analiz etmediğini söylemiştir. Ayrıca, AKP’nin seçim sonuçlarını istediği ve sonuçların AKP’le paylaşıldığını, buna karşın hiçbir muhalefet partisnin bu sonuçları istememesini eleştirmiştir. Hakan’ın bu yaklaşımı problemli bir yaklaşımdır. Muhalefet partilerinin CNN Türk’ün yaptırdığı bir araştırmayı kullanmaması üzerinden yargılamak ve eleştirmek sorunludur. Muhalefet partilerinin CNN Türk’ün yaptırdığı bir araştırmayı kullanmaması üzerinden yargılanıp eleştirilmesi, tarafsızlık açısından sorunlu görülebilir.

Tablo 6: Katılımcının Konumu ve sunucunun müdahalesi

Katılımcının Konumu	Sunucu Müdahalesi
Muhalef katılımcıya	6
İktidar yanlısı katılımcıya	3
Nötr katılımcıya	3

Dilin oluşumu

4 Kasım 2015 yayınında muhalefet yanlısı ve iktidar yanlısı taraf arasındaki tartışmalar üç başlıkta toplanabilir; oy sayımının güvenilirliği başlığı altında ‘Oy ve Ötesi’ platformunun tartışılması, cumhurbaşkanının tarafsızlığı sorunu ve kokteyl örgüt tartışması.

İlk olarak, IPSOS, dünyanın lider araştırma şirketlerinden IPSOS Grubunun bir parçası olarak reklam, müşteri ve çalışan memnuniyeti, pazarlama, medya, kamuoyu araştırmaları ve geleceği tahmin, modelleme ve danışmanlık uzmanlıkları sunan global bir pazar araştırma şirkettir) araştırmasında anketlere katılanlara sorulan ‘seçim güvenilir miydi’ sorusu ekrana getirilmiş ve konuklara sonuçların değerlendirilmesi istenmiştir. Aydın Engin, Oy ve Ötesi platformunun gözlemcilerini bu seçimde arttırmasını olumlarken, Mustafa Akyol, iktidar medyasında çıkan ve Oy ve ‘hilesi’ manşetlerini tartışmaya açmıştır. Bu noktada Rıza Saka’nın Oy ve Ötesi platformunu eleştirmesiyle konuklar arasında karşılıklı tartışma başlamıştır. Saka’ya göre; böyle bir oluşumun baştan ortaya çıkması, seçimlerin güvenliği meselesinin tartışmaya açılmasına neden olur. Ayrıca, bu oluşumun ‘CHP’nin oluşturduğu bağımsız görünümlü’ bir örgüt olduğu suçlamasında bulunmuştur.

İkinci tartışma konusu olan cumhurbaşkanlığının tarafsızlığı meselesi Saka ve Engin arasında karşılıklı tartışmaya sebep olmuştur. Bu tartışmada Cumhurbaşkanı Erdoğan üzerinden, cumhurbaşkanının tarafsızlığı ilkesi ve Erdoğan’ın bu anayasa maddesine ne kadar uyduğu irdelenmiştir.

Aydın ENGİN: Seçmen veya AKP'ye oy veren seçmen de bağımsız bir cumhurbaşkanına sahip olduğumuz kanısında değiller.

Rıza SAKA: Ama kaçınılmaz değil mi?

Aydın ENGİN: Kaçınılabilir efendim.

Rıza SAKA: Yok şöyle, şu an itibariyle henüz partinin kurucusu, geçirdiği seçimlerde büyük başarı geçirmiş birinin, birden seçmenleri ve partililer nezdinde bağının kopması, yasal olarak, anayasal olarak kopmuş olabilir ama seçmenlerin gözünde de o bağın kopmadığını gösteriyor.

Aydın ENGİN: Bağımsız cumhurbaşkanı bağın kopmasıyla alakalı bir şey değil. Bağımsız bir cumhurbaşkanı, bir hakem olarak algılamamışlar. Ben bunu anladım.

Emin Çapa: Gül'de böyle değildi. O da partinin kurucusuydu, ilk başbakanıydı, ilk cumhurbaşkanıydı, parlamento tarafından seçilse de hatta o zaman hatırlarsanız ‘‘cumhur ilk kez köşke çıktı’’ söylemleriyle çıkmıştı

Rıza SAKA: Ama lideri değildi, onu gözden kaçırmamak gerekir.

Aydın ENGİN: Rıza Bey yapmayın kelimelerle oynuyorsunuz.

Tartışmaların sonunda Ahmet Hakan ‘‘Erdoğan’ın zaten partisi ile arasındaki bağı açmaya çalışan bir yöntem izlemediğini’’ söyleyerek araya girmiştir. Ahmet Hakanın ifadesi cumhurbaşkanlığının tarafsızlığı veya taraflılığı bir yönetim tarzı olarak seçebileceği algısı yaratmaktadır. Oysa, anayasal olarak cumhurbaşkanı tarafsız olmak zorundadır ve taraflı olmak bir yöntem değildir. Konuşmasının sonunda Hakan, tarafsız bir cumhurbaşkanına herkesin ihtiyacı olduğunu belirterek, ifadesini düzeltmeye çalışmıştır.

Programda karşılıklı çatışmaya sebep olan üçüncü başlık ise Ankara saldırısını gerçekleştiren eylemi ‘kokteyl örgüt ’ün düzenlediği iddiasıdır. Ankara katliamının seçmene etkisinin tartışıldığı bölümde Mustafa Akyol, Erdoğan’ın ‘‘Ankara katliamı kokteyl terör saldırısıdır’’ açıklamasının inandırıcı olmadığını başsavcının da böyle gördüğünü dile getirmiştir. Buna karşılık Hacısalıhoğlu PKK ile IŞİD’in ortak eylemi olarak gördüğünü söyleyerek hükümetin söylemini desteklemiştir. Aydın Engin’in de tartışmaya katılması ile birlikte 1.30’’ dan başlayan tartışma on dakika boyunca bu üçlü arasında sürmüştür.

Medya atmosferinin ilerleyen yıllardan görece rahat olduğu, en azından Ohal ilanından önce yapılan programda Aydın Engin ve Emin Çapa eleştirel bakış sunabilmektedir. Emin

Çapa bu yıllarda ekonomi müdürüyken, CNN Türk kanalının Demirören Holding kontrolüne geçmesiyle görevi sonlandırılmıştır. <https://www.sozcu.com.tr/2018/gundem/emin-capa-cnnden-kovuldu-2226274/>

Örnek 3: 24 Temmuz 2016 -15 Temmuz darbe girişimi-

15 Temmuz 2016 yılında Türk Silahlı Kuvvetleri içine sızmış, Gülen Cemaatine yakın askerler tarafından darbe girişimi gerçekleştirilmiştir. Paralel Devlet Yapılanması ve FETÖ olarak da adlandırılan bu askerlerin başlattığı darbe girişimi; Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'a suikast düzenlemeyi, Anayasal düzeni ve Parlamenter sistemi yıkarak bir cunta hükûmeti kurmayı hedefliyordu. 15 Temmuz gecesi başlayan kalkışma, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın ulusal medya üzerinden yaptığı ve halkı meydanlara çağırdığı konuşma sonrası seyir değiştirdi. Bu çağrı sonrası sokağa çıkan sivil göstericilerin yaptığı eylemler sonucu darbe başarısız olmuştur. (TCBB komisyonu, 2016)

24 Temmuz 2016 yayınında bu darbe girişimi konu edilmiştir. Daha önce Gülen Cemaatine yakın savcılar tarafından kendilerine soruşturma açılmış kişiler programa davet edilmiş ve 15 Temmuz Darbe girişimi tartışılmıştır.

Setin oluşumu

24 Temmuz 2016 yayınında, setin oluşumunda diğer programların aksine muhalif konuklar sunucunun solunda oturmaktadır. İktidar kulislerine yakın bir gazeteci olan Abdülkadir Selvi ise yayına canlı bağlantı ile katılmaktadır. İlhan Cihaner ve Ali Özgündüz CHP tarafında siyaset yapmaktadır ve muhalif olarak konumlandırılabilir. Ayrıca İlhan Cihaner makamında gülen cemaatine yakın bir savcı tarafından gözaltına alınmış, bu savcı sonraki yıllarda FETÖ davasında ceza almıştır.

Tablo 7: Setin oluşumu, Konuşma süreleri ve Konuklar

Konuşmacı	Kimlik	Taraf	Konuşma Süresi	Süre Pay
Hanefi AVCI	Türk bürokrat ve polis amiri	Nötr	00:39:45	23%
Sabri UZUN	Emniyet İstihbarat Dairesi Eski Başkanı	Nötr	00:25:15	15%
Ahmet Zeki ÜÇÖK	Eski Hava Kuvvetleri Savcısı Hâkim Albay	Nötr	00:44:30	26%
İlhan CİHANER	Eski cumhuriyet başsavcısı, eski Cumhuriyet Halk Partisi milletvekili	Muhallif	00:30:44	18%
Abdülkadir SELVİ	Gazeteci	İktidar yanlısı	00:18:54	11%
Ali ÖZGÜNDÜZ	CHP 24. dönem milletvekili, Eski Cumhuriyet Savcısı	Muhallif	00:13:55	8%

Bu yayına gülen cemaati muhalifi üç bürokrat daha katılmıştır. Ahmet Zeki Üçok tartışma programlarının Gülen cemaatinin tartışıldığı bölümlerin daimî konuğu olmuştur. Hanefi Avcı Gülen Cemaatinin devlet içi yapılanmasını Haliçte Yaşayan Simonlar(2010) kitabı sonrası birçok tartışma programına konuk edilmiştir. Sabri Uzun ise emniyet istihbarat dairesi eski bürokratu olarak cemaatin emniyetteki yapılanması hakkında bilgi vermesi sebebiyle davet edilmiştir.

Sunucunun rolü

Programın yayınlandığı 24 Temmuz 2016 tarihi bağlamsal olarak 15 Temmuz darbe girişiminin bir hafta sonrasına denk gelmektedir. Ayrıca 29777 sayılı resmî gazete (resmigazete.gov.tr, 21 Temmuz 2016) kararı ile olağanüstü hâl şartları altında yapılan bir programdır. Bu bağlamda moderatör Ahmet Hakan'ın "giriş konuşmasında tartışma yapmaksızın bilgilendirme yapılacağını" bildirmesi önem taşımaktadır.

"Bugün akşamüstü İstanbul Taksimde bir miting vardı, Cumhuriyet Halk Partisi'nin düzenlediği ama halkın bütün kesimlerinin katıldığı. O mitinginde işaret ettiği toplumsal bütünlük havası var bugün... Biz de bu akşam tarafsız bölgede bir tartışma yapmak yerine bilgilendirmeye çalışacağız. Dönemin havasına, bugünün havasına uygun olsun diye."

Bu açılış cümleleri gazetecilik temel değerlerine aykırıdır. Türkiye Gazeteciler Cemiyetinin belirttiği üzere; ‘‘Gazeteci; halkın bilgi edinme hakkı uyarınca, haber alma, yorum yapma ve eleştirme özgürlüğünü kullanırken kendi açısından sonuçları ne olursa olsun, gerçekleri çarpıtmadan aktarmak zorundadır.’’ Dolayısıyla gazeteci yorum yaparken ‘dönemin havasına uygun’ konuşmak zorunda değildir. Gazetecinin görevi haberi tüm gerçekliğiyle, hiçbir etki altında kalmadan halka aktarmaktır.

Tablo 8: **Katılımcının konumu ve Sunucunun müdahalesi**

Konuk Tarafı	Sunucunun Müdahalesi
Muhalif	9
İktidar yanlısı	2
Nötr	6

Sunucu müdahaleleri incelendiğinde muhalif tarafa yapılan dokuz müdahaleye karşın, iktidar yanlısı tarafa iki kez müdahalede bulunulmuştur. Nötr tarafa ise altı kez müdahale edilmiştir. İktidar yanlısı bir, muhalif iki konuk olması itibariyle konukların sayısı ve süresi eşit değildir. Yine de muhalif tarafa yapılan müdahalelerin sayısı iktidar tarafının müdahale sayısından bir hayli fazladır. İlhan Cihaner Ahmet Hakan'ın ifadeleri üzerinden söz aldığı anda eleştirilmiştir:

‘‘Tabi bir de siyaset sahnesine kamuoyunun önüne çıkışını unutmamak gerekir. Bu aslında kimler tarafından yol verildiği, onları da aslında her bir aşamada gözden geçirmek gerekir ki gelişimini gözden kaçırmayalım. Komünizmle mücadele dernekleriyle ortaya çıkmıştır. Bu derneğin hangi konseptle yola çıktığı, yol verildiğini akıldan çıkarılmamalı... aslında çok fazla karmaşık ve sihirli bir şey değil.’’ Ahmet Hakan İlhan Cihaner'in sözleri üzerine 'bizim şaşırdığımız şey şu, devlet 17 Aralık'tan sonra bütün gücünü bu örgütü alt etmeye adadı mı? Adadı' diyerek araya girmiştir. İlhan Cihaner bu argümana katılmayarak iktidarın Gülen cemaatinin örgütlenmesinde sorumluluğu olduğunu savunmuştur.

Yayına konuk olan katılımcıların tamamının Gülen cemaatine karşı kişiler olması ve bu grubun terörizme bir grup olması nedeniyle örgüte yönelik duruş ile ilgili herhangi bir

tartışma yaşanmamıştır. Fakat muhalefete yakın konuklar Ali Özgündüz ve İlhan Cihaner programda birçok defa AKP iktidarını, Gülen cemaatinin örgütlenmesine göz yummak ve devlet içinde kadrolaşmasına yardımcı olmak ile suçlamışlardır. Moderatör Hakan, bu durumlarda araya girerek 17 Aralık'tan sonraki iktidarın yol ayrımına ve tüm hükümetlerin destek olduğuna dikkat çekmiştir. Bunun bir örneği, Abdullah Gül'ün Gülen cemaatinin yurtdışı okullarına destek iddiasında dile getirilmiştir.

İlhan Cihaner: *Abdullah Gül cumhurbaşkanlığı zamanında tüm dışişleri komisyonuna mektup yazmıştır, Kripto, hatırlarsınız. Eminağaoğlu sanırım dışişleri bakanlığında o zaman siyasi partiler bürosunda olduğu için bir arama yapmıştı. Mesela, sen hangi gerekçeyle böyle bir destek, şeyi...*

Ahmet Hakan: *peki ama İlhan bey, bir şey hatırlıyorum ben. Rahmetli Süleyman Demirel bunlara mektup verdi.*

İlhan Cihaner: *Rahmetli ya hani, yaşadığı için dedim*

Ahmet Hakan: *Turgut Özal'da, Ecevit, hani şöyle anlaşıyor yakın tarihi bilmeyenler, ben Abdullah Gül'ü savunmak için söylemiyorum, ama sadece Abdullah Gül'e bağlarsanız tarihini unuturuz.*

Ali Özgündüz: *AKP'yle zirveye çıktı*

Ahmet Hakan: *evet öyle diyebiliriz*

Moderatör Ahmet Hakan, cemaat ile AKP'nin 17-25 Aralık'ta gerçekleşen göz altılardan sonra çok mücadele ettiğini savunmuş ve bu konuda muhalif tarafla birçok kez karşılıklı tartışmaya girmiştir.

Ali Özgündüz: *bakın burada benim dışımdaki arkadaşlar, bu örgüt tarafından başına çorap örülen arkadaşlar, bu süreçte. Bütün arkadaşlar gördüler. Gördüler, sayın Cihaner gördü, sayın Üçok gördü, sayın Avcı gördü. Bakın gördüler, üzerine düşeni yaptılar. Sistem tıkadı, onları korudu.*

Ahmet Hakan: *Neden korudu?*

İlhan Cihaner: *Çünkü bunlar aynıydı, birlikteydiler.*

Ahmet Hakan: *Ayrıştılar ama sonra.*

Ali Özgündüz: *Bakın ne zaman ayrıştılar. 2010 referandumundan sonra, anayasa değiştikten sonra, HSYK seçimlerinde, kim hazırladı blok listeyi.*

Ahmet Hakan: *Tamam, onlar tamam. Ben, şimdi Ali Bey ben bir şey söyleyebilir miyim? Ne olur bak çok samimi bir şey söyleyeceğim, ben bu ülkede gazetecilik yapıyorum... ben, Erdoğan FETÖ örgütünden bahsettikçe, 'çok abartıyor' dedim, 'gündemi değiştirmeye çalışıyor' dedim... ben bir gazeteci olarak bunları abartılı buldum. Yani ayrışma olduktan sonra öyle bir mücadele, en azından sözlü olarak verildi ki, bizim gibi şahıslar bunun abartılı bir mücadele olduğunu düşündüler.*

Muhallif tarafla iktidarın Gülen cemaatiyle mücadelesi konusunda uzun süreli sayılabilecek bir tartışmaya giren Hakan, 17 Aralık konusunda da ayrışmaya düşmüştür. Burada Ahmet Hakan ile Ali Gündüz arasında 17 Aralık ve 15 Temmuz darbe girişimleri ile ilgili tartışma yaşanmıştır. Ahmet Hakan hükümet yanlısı konuşma gerçekleştirmiştir.

Ahmet Hakan: *... 17 Aralık'ta darbe yaptı adamlar.*

Ali Özgündüz: *Hayır, 25 Aralık'ta, 17 Aralık hırsızlık olayıdır, ayrı bir dosyadır.*

Ahmet Hakan: *Şunu anlatmak istiyorum. Hırsızlık, mırsızlık, 17-25 Aralık'ta bunlar hükümete, AKP'ye en büyük kötülüğü yapmadılar mı? Erdoğan neden korusun, hükümet neden korusun bu cemaati?*

Ali Özgündüz: *Hala barışma. Aracılar vardı. Ahmet bey, aracılar gidip gelmedi mi? Barıştırmak istemedi mi?*

Ahmet Hakan: *Ya olur mu ya! 15 Temmuz'a kadar yapılanları, yani bir sürü şey yapıldı. Gazetelerini kapattılar, televizyonlarını kapattılar.*

Bu yayın yapıldığı tarihte 15 Temmuz darbe girişimi ülkeyi sarsmış ve olağanüstü hal uygulamaya girmiştir. Konukların emekli asker ve hukukçulardan oluştuğu dikkatleri çekmektedir. Ali Özgündüz ve İlhan Cihaner daha önce CHP milletvekili olarak görev yapmıştır. Sunucu Ahmet Hakanın müdahaleleri muhalif konuklarda yoğunlaşmıştır. En çok müdahale edilen söylem ise iktidarın cemaat ile geçmişte yaşadığı yakın ilişkinin gündeme getirilmesi olmuştur. Muhalefetin iktidarı suçlayıcı açıklamaları Hakan tarafından engellenmiştir.

Örnek 4: 24 Nisan 2017 tarihli yayın

Hükûmetteki AKP ve Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan tarafından desteklenen madde değişiklikleriyle ilgili tartışmalar uzun süre devam ettikten sonra muhalefetteki MHP

desteğiyle birlikte meclisten geçerek halk oylaması kararı alındı. Değişiklik paketi, yürürlükteki parlamenter sistemin yerine başkanlık sistemi getirilmesini, başbakanlığın ortadan kaldırılmasını içermektedir. (akır, 2017)

16 Nisan 2017 yılında yapılan referandum ile parlamenter sistemin yerini cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçiş kabul edilmiştir.

Setin oluşumu

24 Nisan 2017 tarihli yayınında setin oluşumu normal formatın dışında düzenlenmiştir. Sunucu ve tek konuğun karşılıklı bir şekilde oturarak söyleşi formatında soru cevap üzerinden ilerlemiştir. Program  bölümden oluşmaktadır. Hakan'ın değimiyle 'üç farklı bakış açısıyla' referandum yorumlanmıştır.

İlk bölümde HDA PAR adına partinin genel başkanı Zekeriya Yapıcıoğlu katılmıştır. HDA PAR ile güneydoğu ve Kürt oyları tartışılmıştır. HDA PAR genel başkanı Zekeriya Yapıcıoğlu'na programda otuz dakika, diğer partilerin yarısı kadar süre ayrılmıştır. HDA PAR cumhurbaşkanlığı referandumunda 'evet' tercihini desteklemişlerdir. Bir diğer önemli nokta da Kürt hareketinin oy oranı en yüksek partisi olan ve mecliste temsili bulunan HDP (referandumda 'Hayır'ı desteklemiştir) yerine HDA PAR davet edilmiştir.

İkinci bölümde CHP adına İstanbul Milletvekili Aykut Erdoğdu katılmıştır. CHP ile seçimlere yaptıkları itiraz ve CHP'nin stratejisi konuşulmuştur. İlk otuz dakika boyunca hayır oylarının çalındığı yönündeki tartışma sürmüş, diğer 30 dakika CHP'nin stratejisi konuşulmuştur. CHP, referandumda 'hayır' tercihini desteklemiştir.

Son bölümde AKP grup başkan vekili Mustafa Elitaş katılmıştır. AKP ile referandum stratejisi konuşulmuştur. AKP referandumda 'evet' oyu vermiştir.

Tablo 9: Setin oluşumu, konuşma süreleri ve konuklar

Konuşmacı	Konumu	Süre	Referandum Tercihi
Zekeriya Yapıcıoğlu	Hüda Par Genel Başkanı	30 dk.	EVET
Aykut Erdoğan	CHP İstanbul Milletvekili	60 dk.	HAYIR
Mustafa Elitaş	AKP Grup Başkan Vekili	60 dk.	EVET

Program boyunca yirmi altı kj kullanılmıştır. Bunlardan dokuzu HÜDA PAR genel başkanı Yapıcıoğlu'nun katıldığı kısımda, sekizi Erdoğan konuşurken, kalan dokuz kj başlığı ise Elitaş'ın konuştuğu kısımda görüntüye yansımıştır. Yapıcıoğlu konuşurken yansıtılan kj'lerde Güneydoğu ve Kürt oylarının yönelimi öne çıkmıştır. Erdoğan'nun konuştuğu kısımda CHP'nin referanduma itirazı ve referandum sonrası stratejisi ön plana çıkarken, Elitaş kısmında AKP'nin bu süreçlerdeki tavrı ön plandadır.

Sunucunun Rolü

Tartışma üç bölümden oluşmuş ve üç farklı partiden konuk davet edilerek tarafsızlık sağlanmaya çalışılmıştır. Fakat, sunucunun üç farklı konuğa müdahalesi ve yaklaşımı eşit ve tarafsız olmamıştır. "Hayır" cephesinden davet edilen tek konuğa on sekiz müdahalede bulunulurken "evet" tercihi bulunan HÜDA PAR temsilcisine dört ve AKP temsilcisine altı olmak üzere on kez müdahalede bulunulmuştur. Aşağıdaki tablo incelendiğinde Zekeriya Yapıcıoğlu ve Mustafa Elitaş'ın referandum tercihi "EVET" iken Aykut Erdoğan'nun referandum tercihinin " HAYIR" olduğu görülmektedir.

Tablo 10: katılımcı konumu ve sunucunun müdahalesi

Katılımcı	Referandum Tercihi	Sunucunun Müdahalesi
Zekeriya Yapıcıoğlu	EVET	4
Aykut Erdoğan	HAYIR	18
Mustafa Elitaş	EVET	6

Sunucu Ahmet Hakan ile en çatışmalı söyleşi CHP'nin referanduma yönelik itirazlarının konuşulduğu bölümde Aykut Erdoğan ile gerçekleşmiştir. Aykut Erdoğan, referandumda mühürsüz oyların geçerli kabul edilmesinin hukuka aykırı olduğunu söylemiş, ayrıca seçimde boş pusulalara 'evet' oyu basıldığına dair görüntülerin olduğunu söylemiştir. Hakan ise, böyle bir görüntüyü izlemediğini söylemiş ve olmadığını ima etmiştir.

Aykut Erdoğan: *Onlarca video var ki, oy hırsızlığı suç Türk Ceza Kanunu'na göre, gözümüzün önünde işleniyor mu? Mesela oturuyorlar evet basıyorlar. Sandık kurulu oturmuş 'evet' basıyor.*

Ahmet Hakan: *'evet' basmıyorlar. Mühürsüz pusulaya mühür basıyorlar.*

Aykut Erdoğan: *'evet' bastıklarına da oturuyor ya, 'buna da evet, Allah bereket versin' diyor üstelik basarken.*

Ahmet Hakan'ın itirazlarının sonucu, Erdoğan; bu videoların Hakan'ın Twitter adresine gönderilmesini istemiştir. Hakan, bu videoların varlığını reklam arasında videoları izledikten sonra kabul etmiştir. Hakan'ın bir diğer itirazı ise; Erdoğan'nun, "Cumhurbaşkanı Erdoğan: 'evet veren teröristtir' dedi, iddiasıdır. Hakan, "evet veren teröristtir" değil 'teröristler evet diyor' dediler" diyerek iktidarın savunmasını yapmıştır. Ayrıca bu iki kelime arasında fark bulunmamakla birlikte Hakan'ın sözleri kelime oyunları üzerinden Erdoğan'ın sözlerini aklama çabası olarak yorumlanabilir.

Üç farklı konuğun 24 Haziran referandumunu tartıştığı programda evet/ hayır cephesi olarak ayrıma gidilmiştir. İktidarın Evet'i desteklediği referandumda, Hayır cephesi CHP ve HDP tarafından desteklenmiştir. Sunucunun CHP'li konuğa, AKP temsilcisinin üç katı, (18/6) müdahalede bulunması dikkat çekmiştir. Ayrıca Güneydoğu ve Kürt oylarını temsilen, mecliste bulunan ve 6 milyon oyu bulunan HDP yerine, Hüda-par tercih edilmiştir. Bunun nedeni HDP'nin kriminalleştirilmesi ve yayınlara çıkarılmasının engellenmesi olarak görülebilir.

Örnek 5: 19 Haziran 2017 -Adalet yürüyüşü-

19 Haziran 2017 tarihli yayında CHP'nin düzenlediği ve genel başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'nun da katıldığı 'Adalet Yürüyüşü' konu edilmiştir. Bu yürüyüş CHP Milletvekili Enis Berberoğlu'nun tutuklanması sonucu, CHP'nin 'Türkiye'de yaşanan haksız ve hukuksuz eylemlere gerçekleştirdiği bir protesto yürüyüşüdür'. Kılıçdaroğlu, "Bir dikta yönetimi ile karşı karşıyayız. Adaletin olmadığı bir ülkede yaşamak istemiyoruz. Her özgür ülke gibi kendi ülkemizde barış içinde yaşamak istiyoruz. Bıçak kemiğe dayandı. Artık yeter diyoruz. Bu ülkeye adalet ya gelecek ya gelecek. Bir bedel ödemek gerekiyorsa o bedeli önce biz ödeyeceğiz" sözleriyle başlattığı yürüyüşte Ankara'dan İstanbul'a yürümüştür.

Setin oluşumu

Tabloda Uğur Poyraz ve Hakan Bardakçı muhalif olarak tanımlanırken Yasin Şamlı iktidar yanlısı, İbrahim Uslu nötr olarak tanımlanmıştır.

Tablo 11: Setin oluşumu ve konuşma süreleri ve konuklar

Konuşmacı	Kimlik	Taraf	Konuşma Süresi	Süre Pay
Uğur POYRAZ	Hukukçu	Muhalif	00:25:32	25%
Hakan BARDAKÇI	Sonar Araştırma Şirketi Sahibi	Muhalif	00:26:21	25%
Yasin ŞAMLI	Hukukçu	İktidar yanlısı	00:31:17	30%
İbrahim USLU	Anar Araştırma Şirketi Sahibi	Nötr	00:20:44	20%

Sunucunun sağında iktidar yanlısı ve nötr olarak tanımlanabilecek birer konuk bulunmaktadır. Sunucunun solu ise muhalif konuklar için ayrılmıştır. Yasin Şamlı yayındaki tek iktidar yanlısı konuktur ve avukattır. Hukukçu Uğur Poyraz ve Sonar araştırma şirketinin sahibi Hakan Bayrakçı ise muhalif olarak sınıflandırılabilir. İbrahim Uslu ise Anar araştırma şirketinin sahibidir ve her iki grubun dışında nötrdür. Bu konukların bir diğer özelliği ise bu programa sık bir şekilde davet edilmeleri ve Bourdieu'nun ürettiği terimle 'Fast thinker' olma nitelikleridir. Fast thinker'lar veya kanaat teknisyenleri bir fast food ürünü gibi düşüncelerini marjinalleşmeden aktarırlar. "Kanaat teknisyenleri, ekran süreleri arttıkça, "oyunun" içine dahil oldukça ve kurallarını içselleştirdikçe gazetecileşmeye başlayan meslek temsilcilerine; örneğin hukukçu gazeteci, akademisyen gazeteci, emekli güvenlik mensubu gazeteci, gibi rollere bürünmektedirler. Bu bağlamda, gazetecilik alanı aslında alana dışardan dahil olduğu halde bu alanın oyuncusu haline gelen bu kanaat teknisyeni uzmanları da kapsamaktadır." (Ertuna, 2017 sf. 54-55).

Sunucunun rolü

Tablo 12: Katılımcının konumu ve sunucunun müdahalesi

Konum	Sunucunun Müdahalesi
Muhalif	15
Nötr	6
İktidar yanlısı	20

Sunucu Ahmet Hakan, 20 müdahale ile en fazla müdahaleyi iktidar yanlısı konuya yapmıştır. Bu müdahalelerin çoğu Yasin Şamlı'nın bu yürüyüşün MİT tırlarının durdurulması olayı ile bağlantılı olduğunu iddia etmesine karşın, Hakan'ın bu olayın program akışının dışında olduğuna yöneliktir. Ahmet Hakan ve Yasin Şamlı bu konu üzerinden birçok kez karşı karşıya gelmiştir. Şamlı'ya göre “ hukuki açıdan sırf bu konuya bakılırsa, yani ben adalet talep ediyorum denirse, bu çok masum, çok yerinde ve birçok insanın destek vereceği bir şey olur” ama asıl konu devletin gizli belgelerinin sızdırıldığı meselesidir. Hakan'a göre ise; “MİT Tırları tartışması” dosyasının tartışılması programın tartıştığı konunun dışında ve tartışmayı çözümsüz bir yere götürür.

58. dakikada Şamlı'nın konuyu yeniden MİT tırları tartışmasına getirmesi üzerine Ahmet Hakan'ın sinirlendiği gözlenmektedir. Hakan, konuyu özet geçmesini ve ana konuya dönülmesini ister.

Dilin oluşumu

Programın ilk bölümünde k'ler de “CHP'NİN 'ADALET YÜRÜYÜŞÜ”, “CHP NEDEN İSTANBUL'A YÜRÜYOR?” başlıkları altında yürüyüş tartışılmıştır. İkinci bölümde kamuoyunun ve Bahçeli ile Erdoğan'ın yürüyüş tepkileri konuşulmuştur. Bu bölümde iki tarafın yürüyüş aleyhine açıklamaları yansıtılmıştır.

Bahçelinin yürüyüş tepkisinde öne çıkarılan bölüm Twitter'dan yaptığı “Merak ediyorum ki, İstanbul'dan karşı bir yürüyüş başlarsa karşılaşma ve buluşma noktası neresi ve

nasıl olacaktır? CHP’lilere sesleniyorum; aklınızı başınıza alın, muhtemel ve kestirilemeyen hadiseler patlak verirse, altından ne sizler ne de ülkemiz kalkar!” tepkisidir.

Programda, Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın yürüyüşe tepkisi en çok öne çıkarılan kısımlardan biridir. Erdoğan’ın yürüyüşe tepkisi üç başlık altında tartışılmıştır. Hakan;

“ AK parti cenahından yükselen üç tepki var. Bir adalet sokakta aranmaz, mahkeme de aranır, iki bu bir FETÖ’ye destek yürüyüşüdür, üç istesek müdahale ederiz, lütfediyoruz müdahale etmiyoruz. Üç yaklaşıma ne diyorsunuz?” ifadeleriyle tartışmayı başlatmıştır.

Bu soruya cevap veren İbrahim Uslu, ‘FETÖ’ye destek yürüyüşüdür’ bölümünde CHP ve FETÖ paralelliği kurmuştur;

“ Kılıçdaroğlu’nun bazı açıklamalarında, bilinçli bir biçimde mi yapıyor yoksa siyasi konumu gereği bu paralellik kendiliğinden mi çıkıyor, o da ayrıca tartışılabilir. Şu ‘kontrollü darbe’ açıklamasından beri FETÖ’nün argümanlarıyla CHP’nin olayları yorumlama biçimi arasında paralellik var.”

Bu açıklamayı Uğur Poyraz dışındaki konuklar onaylarken, Hakan Bayrakçı CHP’ nin kontrollü darbe tezini düzelttiğini söylemiştir.

Bu yayında ‘profesyonel konuk’ anlayışına geçilmiştir. Hakan Bayrakçı, Uğur Poyraz ve Yasin Şamlı ekranlarda sık bir şekilde görülen ve tartışma programlarına daima davet edilen isimlerdir. Ayrıca muhalefet partisi CHP ile ‘FETÖ’ arasında kurulan paralellik iddiasının programda geçiştirilmesi ve üzerinde tartışma olmaması programda CHP temsiliyetinin zayıf olmasıyla açıklanabilir.

Örnek 6: 29 Ocak 2018 (Afrin, Suriye müdahalesi)

Afrin Harekâtı, 20 Ocak 2018’de Türk Silahlı Kuvvetlerinin ve Suriye Millî Ordusunun Suriye’nin Halep ilinin Afrin ilçesi ile Azez ilçesine bağlı Tel Rıf’at kentine yönelik başlattığı askerî harekâttır. Suriye bölgesine yapılan bir diğer hareket daha vardır. TSK ve desteklediği Özgür Suriye Ordusu’nun (ÖSO) sürdürdüğü operasyona Zeytin Dalı Harekatı adı verilmiştir.

29 Ocak 2018 tarihinde yayınlanan *Tarafsız Bölge* programının ana konusu Suriye’ye yapılan sınır ötesi harekât ve bu harekatta Türk ordusu ile devlet-dışı aktör Özgür Suriye Ordusu (ÖSO)’nun yapmış olduğu iş birliğidir. Hükümet yanlısı olarak belirlenebilecek olan tavır, bu harekât ve iş birliğine destektir. Savaş karşıtı tutum ve ÖSO yerine Suriye devlet başkanı Beşir Esad ile müzakere seçeneği muhalefetin dile getirdiği söylemlerdir.

Setin Oluşumu

Tablo 13: Setin oluşumu ve konuşma süresi ve konuklar

Konuşmacı	Kimlik	Taraf	Konuşma Süresi	Süre Pay
Doğu PERİNÇEK	Vatan Partisi Genel Başkanı	İktidar yanlısı	00:26:46	24%
Mehmet ŞAHİN	Akademisyen Prof.	İktidar yanlısı	00:16:10	15%
Mehmet SARI	Avukat ve AKP Merkez Disiplin Kurulu Üyesi	İktidar yanlısı	00:10:22	9%
Aytuğ ATICI	CHP Milletvekili	Muhالیf	00:34:03	31%
Elfin TATAROĞLU	CHP delege- yönetim uzmanı	Muhالیf	00:10:34	10%
Yunus EMRE	27.dönem CHP milletvekili	Muhالیf	00:12:45	12%

Bu yayın sırasında muhalif konuklar üç kişiden oluşmaktadır ve üçü de Cumhuriyet Halk Partisi’nde siyaset yapmaktadır. Aytuğ Atıcı, akademisyen ve tıp profesörü gibi sıfatlarının yanında insan hakları savunucusu, çevre aktivisti olarak da öne çıkmaktadır. 2011 ve 2018 arası üç dönem Mersin milletvekili olarak görev yapmıştır. Yunus Emre ise 27.dönem CHP İstanbul milletvekili olarak görev almıştır. Son muhalif konuk olan Elfin Tataroğlu ise CHP kadın kolları MYK üyeliği ve partide delege olarak görev almış ve 24.dönem İzmir milletvekili adayı olmuştur.

İktidar yanlısı tarafta yer alan Doğu Perinçek, Vatan Partisi genel başkanı olmakla birlikte 2018 yılında Cumhurbaşkanı adayı olmuştur. Bir diğer konuk Polis Akademisi, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü'nde Prof. Dr. olarak çalışmaktadır. Şahin, aynı zamanda Polis Akademisi Uluslararası Terör ve Güvenlik Araştırmaları Merkezi'nin müdürlüğünü yürütmektedir. İktidar yanlısı olarak tanımlanabilecek son konuk Mehmet Sarı ise hukuk doktorası bulunan bir avukattır.

Yayında diğer programların aksine tarafsız tanımlanacak bir konuk davet edilmemiştir. Mecliste bulunan İyi Parti, HDP ve MHP temsilcisi de bulunmamaktadır. Bu partilerden HDP'nin Afrin hareketi konusunda diğer partilerden farklı bir tutumu olduğu ve bölgedeki Kürt nüfusu göz önüne alındığında programda bulunmaması 'tarafsız görüş' açısından simgesel öneme sahiptir.

Sunucunun Rolü

Moderatör Ahmet Hakan'ın bu programda müdahalelerinin sayısı, diğer programlara oranla daha yakın sayıdadır. İktidar yanlısı konuklara sunucunun müdahalesi 17 iken muhalif tarafa 14 kez müdahalede bulunmuştur.

Tablo 11: Konukların konumu ve sunucunun müdahalesi

Konum	Sunucunun Müdahalesi
İktidar Yanlısı	17
Muhalif	14

Moderatör Ahmet Hakan'ın bu programda müdahalelerinin sayısı, diğer programlara oranla daha yakın sayıdadır. İktidar yanlısı konuklara sunucunun müdahalesi 17 iken muhalif tarafa 14 kez müdahalede bulunmuştur.

Sunucunun müdahalelerinin diğer programlardan daha 'eşitlikçi' olmasının nedeni önceki bölümde bahsedildiği gibi, '*fast thinker*' davet edilmesi olarak düşünülebilir. Programın bu yayınındaki konuklarının tamamı bu tür tartışma programlarının daimî

konuklarıdır. Muhalif tarafta ve iktidar yanlısı konuklar arasında Tarafsız Bölge programına pek çok kez katılan ve ‘profesyonel konuk’lardır. Bu da onların bu tür programlarda ‘uç fikirler’ dile getirmelerini engellemiştir.

Dilin oluşumu

Programda yayına yansıyan k’lerde kullanılan anahtar sözcük olarak ‘‘ÖZGÜR SURIYE ORDUSU’’ ile ilgilidir. Genel olarak programın ilk reklam arasına kadar olan bölümünde ÖSO programın tartışma başlığı olarak ekrana yansımıştır ve konuklar ÖSO’yu analiz etmişlerdir.

CHP’ye yakın konuklar ÖSO’nun ‘güvenilmez’ ve ‘terörist grupların da içinde bulunduğu heterojen bir yapı’da olduğunu belirtmişlerdir. İktidar yanlısı konuklardan Mehmet Şahin ÖSO’nun tamamıyla ‘Suriye halkından oluştuğunu’ içinde yabancı bir unsurun bulunmadığını söylemiştir. Doğu Perinçek ise ‘ÖSO testere, Türkiye ise marangoz’ diyerek Türkiye’nin bu örgütü kullandığını söyleyerek bu harekate ve iş birliğine destek vermiştir.

‘‘ESADLI MI, ESADSIZ MI?’’, ‘‘SURIYE KRİZİ NASIL ÇÖZÜLECEK’’ tartışma başlıkları altında, bu müdahalenin gerekliliği konusu tekrar konuklar arası çatışma alanı olarak çizilmiştir. Muhalif taraf olarak tanımlanan konuklar Esad ile masaya oturulması ve bu çatışmanın sulh yoluyla çözülmesi gerektiğini savunmuşlardır. Perinçek bu Esad ile masaya oturulması gerektiği söyleminin kendi partisinin söylemi olduğunu dile getirmiştir.

Programda ‘barış bildirisi’ ve savaş tartışmaları konuyu başka yöne taşımıştır. Akademisyenlerin savaşa karşı imzaladığı barış bildirisinin ve CHP’nin dile getirdiği ‘Savaşa Hayır’ söylemlerini Perinçek ‘bozgunculuk’ olarak nitelemiştir. Ayrıca, Perinçek yine CHP’yi PKK ile iş birliği yapmakla suçlamıştır.

Örnek 7- 25 Haziran yayını -24 Haziran cumhurbaşkanlığı seçimi-

Programın konuklarından Hasan Basri Yalçın SETA düşünce kuruluşunda Strateji Araştırmaları Direktörü ve İstanbul Ticaret Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesidir. Uluslararası ilişkiler teorisi, uluslararası güvenlik, strateji, NATO ve sosyal bilimler felsefesi konularında çalışmaları bulunmaktadır. Programda iktidar yanlısı bir profil çizmektedir. İktidar yanlısı olarak tanımlanabilecek diğer konuk İdris Kardaş'tır. Kardaş, İstinye Üniversitesi Ekonomi ve Politik Araştırmalar Merkezi (EPAM) koordinatörü olarak programa katılmıştır. Kardaş ve Yalçın şu anda Sabah gazetesinde köşe yazıları yazmaktadır. Elfin Tataroğlu CHP delegesi ve yönetim uzmanıdır. Ömer Lütfü Avşar ise avukattır. İki konuğunda programda ürettiği söylemler muhalif çizgidedir.

Tablo 15: Setin oluşumu, konuşma süreleri ve konuklar

Konuşmacı	Kimlik	Taraf	Konuşma Süresi	Süre Pay
Ömer Lütfü AVŞAR	Hukukçu	Muhalif	00:30:16	25%
İdris KARTAŞ	(EPAM) koordinatörü	İktidar yanlısı	00:23:27	19%
Hasan Basri YALÇIN	SETA Strateji Araştırmaları Direktörü	İktidar yanlısı	00:31:06	25%
Elfin TATAROĞLU	CHP delege- yönetim uzmanı	Muhalif	00:37:53	31%

Sunucunun rolü

Tablo 16: Katılımcının konumu ve sunucunun müdahalesi

Katılımcının Konumu	Sunucunun Müdahalesi
MUHALİF	18
İKTİDAR YANLISI	12

Tabloda belirtildiği gibi sunucunun konuşmanın akışına olan toplam müdahalesi 30 dur. Bu müdahalelerin 18'i muhalif tarafa olurken, 12'si iktidar yanlısı tarafa yapılan müdahalelerdir.

Dilin oluşumu

Programın konusu 24 Haziran cumhurbaşkanlığı seçimidir. Bu seçimde en çok oyu alan ilk iki aday Erdoğan ve muharrem incedir. Seçime ayrıca İyi Parti'den Meral Akşener ve HDP'den Selahattin Demirtaş da katılmıştır. Programda en çok süre ayrılan iki aday Erdoğan ve İnce'dir.

Konuklar, pek çok konuda çatışmacı bir dille karşı karşıya gelmişlerdir. Programın ilk bölümünde Hasan Basri Yalçın, İnce'yi mülteci karşıtı söylemler dile getirmek ve popülist bir siyaset yürütmekle eleştirmiştir. Sözün muhalif tarafa geçmesi ile birlikte Tataroğlu, İnce'nin popülist olmadığını, aksine Erdoğan'ın popülist olarak tanımlanabileceğini söylemiştir. Programın bu bölümünde kısa bir süre Suriyeli mültecilerin durumu da tartışılmış, muhalefet tarafı mültecilerin 'evlerine gönderilmeleri' söylemini onaylamışlardır.

Programın son 20 dakikasında Akşener ve Demirtaş konuşulmuştur. İki aday ve partilerine çok az süre ayrılmış ve konuklar arasında bu partilerden konuk davet edilmemiştir.

Örnek 8: 22 Nisan 2019 Tarafsız Bölge Yayını-Kemal Kılıçdaroğlu'na saldırı-

CHP genel başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'na Çubuk'ta gerçekleştirilen saldırıyı konu edinen bu yayında, 2017 yılından sonra sıklıkla görüldüğü gibi, tartışma programlarına sıklıkla davet edilen 'profesyonel konuklar' seçilmiştir.

Aşağıdaki tabloda konuşmacı kimlik taraf konuşma süresi ve süre pay değerlendirmelerine yer verilmiştir. Tablo incelendiğinde iktidar yanlıları ile muhaliflere hemen hemen aynı zaman dilimi ayrılırken, nötr olarak düşüncelerini ifade eden Ahmet Kasım Han için sürenin 21: 32 dk olduğu gözlemlenmektedir.

Tablo 17: Setin Oluşumu, konuşma süreleri ve konuklar

Konuşmacı	Kimlik	Taraf	Konuşma Süresi	Süre Pay
Alaattin VAROL	Avukat , Hukukçular Birliği Vakfı Başkanı	İktidar yanlısı	00:09:22	12%
Zafer ŞAHİN	Takvim Gazetesi Ankara Temsilcisi	İktidar yanlısı	00:09:24	12%
Hasan Basri YALÇIN	Akademisyen-Doçent	İktidar yanlısı	00:16:47	22%
Ahmet Kasım HAN	Akademisyen	Nötr	00:21:32	28%
Ruşen GÜLTEKİN	Avukat	Muhalef	00:10:17	13%
Mithat BAYDUR	Akademisyen-Prof.	Muhalef	00:10:01	13%

Setin oluşumu

İktidar yanlısı tarafta bulunan Hasan Basri Yalçın, akademisyen ve SETA (Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı) direktörüdür. Bu çalışma için seçilen programlarda görüldüğü gibi, önemli olayların tartışıldığı programlarda sıklıkla yer almaktadır. Bir diğer konuk Zafer Yılmaz, iktidara yakınlığıyla bilinen Turkuvaz Medya Grubunun gazetelerinden Takvim'in Ankara temsilcisidir. İktidar yanlısı sayılabilecek bir başka konuk Alaaddin Varol avukat olması yanı sıra Hukukçular Birliği Vakfı başkanıdır.

Mültecilerin evlerine gönderilmeleri iktidar tarafından onaylanan bir konu değildir. Ancak muhalefet devamlı olarak tartışma programları kapsamında bu konuyu gündeme getirmektedir. Örneğin; CNN TÜRK'te Şirin Payzın Yönetiminde "Ne oluyor" isimli programda yazar Ali Haydar Fırat ve Gazeteci Kemal Öztürk arasında mülteci konulu tartışma yaşanmıştır. Ali Haydar Fırat'ın, "bütün Suriye'deki terör örgütleri bizim ülkemize gelmiş" sözüne Kemal Öztürk, "bu İran ve Suriye propagandasıdır. Gelen gariban mültecileri son derece zan altında bırakan, suçlayan bir propagandadır" cevabını verdi. Ali Haydar Fırat ise, "Ankara Garı'nda patlamayı kim yaptı?" sorusunu sordu. (<https://www.cnnturk.com/tv-cnn-turk/programlar/ne-oluyor/ne-oluyor-da-multeci-tartismasi>. Erişim tarihi: 22.03.2020)

Sunucunun rolü

Aşağıdaki tabloda konuğun konumu ve sunucunun müdahalesi verilmiştir.

Tablo 18: Katılımcının konumu ve sunucunun müdahalesi

Konuğun Konumu	Sunucunun Müdahalesi
İktidar yanlısı	7
Muhalif	10

Moderatör Ahmet Hakan, diğer yayınlarla karşılaştırıldığında daha az müdahalede bulunmuştur. Bunun nedeni konukların söylemlerinin daha az tartışma yaratan ifadeler olmasıdır. İktidar yanlısı olan konuklarda sunucunun müdahalesinin daha az, muhalif konukların söylemlerinde sunucunun müdahalesinin daha fazla olduğu gözlemlenmektedir. Bunun temel sebebi; yayın içerisinde iktidar lehine yapılacak propagandaların engellenmesi ve yayın cezası oluşturacak durumların önüne geçilmesidir.

Dilin oluşumu

Yayın sırasında dile getirilen söylemler üç kategori içerisinde toplanabilir; provokasyon ve organize saldırı, saldırının galeyana gelen halktan kaynaklandığı ve CHP'nin HDP ile ilişkisine tepki olarak.

Muhalif tarafın iddiası Kılıçdaroğlu'na gerçekleştirilen saldırının organize bir saldırı olduğudur. Ahmet Kasım Han, 'ajan provokatör' terimini kullanarak, kalabalık içinde birilerinin Kılıçdaroğlu'na saldırıyı organize ettiğini savunmuştur.

Bir diğer iddia saldırının muhalefetin politikaları sonucu tepkisel olarak galeyana gelen halk tarafından gerçekleştiği ve organize olmadığı yönündedir. Hasan Basri Yalçın'ın 'artık 'demir kızdı'' ifadesi de bu saldırının CHP'nin 'devlet karşıtı' politikalarının tepkisinin doruk noktasına ulaştığı ve burada patladığı yönünde olmuştur.

Bu iddiaya bağlı olarak CHP'nin, "PKK ile iş birliği yapan" HDP ile yakın ilişkilerde bulunması milliyetçi kesimi rahatsız etmiş ve şehit cenazesinde tepkisel olarak bu saldırı

gerçekleşmiştir. Bu iki iddiayı dile getiren konuklar iktidara yakın konuklardır. Zafer Şahin daha da ileri gidip saldırıyı yapanlar ile empati yaparak CHP'nin "bu muameleye maruz kalmasının sebebi üzerine düşünmesini ve özeleştiri yapmasının gerektiğini" söylemiştir.

Örnek 9: 23 Haziran 2019 İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı seçimleri konulu

31 Mart 2019 tarihinde Türkiye yerel seçimleri yapılmış ve İstanbul'da aday olarak millet ittifakının desteklediği Ekrem İmamoğlu ve cumhur ittifakı adına Binali Yıldırım katılmıştır. Bu tarihte yapılan seçimi Ekrem İmamoğlu önde tamamlamış ve mazbatasını almıştır. AKP ve MHP seçimde usulsüzlük olduğu gerekçesiyle Yüksek Seçim Kuruluna itirazda bulunmuştur. İtirazları değerlendiren Yüksek Seçim Kurulu, "kamu görevlisi olmayan sandık kurulu başkan ve üyelerinin seçimde görevlendirilmesi" gerekçesiyle, İstanbul Büyükşehir Belediyesi yerel seçimini iptal etmiştir. İstanbul Büyükşehir Belediye Meclisi, ilçe belediye başkanlığı ve muhtarlıklar için yapılan seçimlerin iptal edilmeyen kararda , yenilenecek seçimlerin 23 Haziran 2019 tarihinde gerçekleştirilmesine hükmedilmiştir. (<https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/ysk-istanbul-secimini-iptal-etti-1380092> 30.06.2020)

Bu bölümde İstanbul Büyükşehir Belediyesi için yapılan tekrar seçimlerde yarışan iki adayın bir hafta ara ile davet edildiği, 13 Mayıs ve 20 Mayıs tarihlerindeki programların içerik analizi yapılacaktır. 13 Mayıs 2019 tarihinde AKP adayı Binali Yıldırım, bir hafta sonra ise CHP adayı Ekrem İmamoğlu davet edilmiştir.

Setin oluşumu

İki bölüm halinde yapılan bu programda bir hafta arayla Binali Yıldırım ve Ekrem İmamoğlu yayına davet edilmiştir. Moderatör ve adayın karşılıklı oturduğu programda, iki adaya da aynı set hazırlanarak eşit muamele edildiği gösterilmiştir. Hem Binali Yıldırım hem de Ekrem İmamoğlu renkli tablolarla propagandasını yapmıştır.

İki konuğun karşı karşıya gelmemesi ve birer hafta arayla davet edilmesi partilerin politikalarıyla ilgili bir durumdur. İmamoğlu program sırasında Yıldırım ile karşılıklı bir yayına açık olduğunu söylemiş, Yıldırım, bu durumun oluşmasının parti yönetimine bağlı olduğunu belirtmiştir.

Sunucunun rolü

Moderatör Ahmet Hakan, 13 Mayıs 2019 tarihinde konuk aldığı Binali Yıldırım’a 16 kez müdahalede bulunurken, 20 Mayıs 2019 tarihinde Ekrem İmamoğlu’na 27 kez müdahalede bulunmuştur.

Tablo 19: Katılımcının konumu ve sunucunun müdahalesi

Konuğun Konumu	Sunucunun Müdahalesi
İktidar yanlısı (Binali Yıldırım)	16
Muhalef (Ekrem İmamoğlu)	27

Hakan’ın bu müdahalelerde Ekrem İmamoğlu’na daha çatışmacı bir dil kullandığı görülmüştür. Binali Yıldırım’la ikili tartışma görülmezken, Ekrem İmamoğlu’yla girdiği tartışmalar dikkat çekmiştir.

Dilin oluşumu

Yunanistan kaynaklı bir internet sitesinde çıkan ‘bir Yunanlı İstanbul’u fethediyor’ başlıklı yazıda Ekrem İmamoğlu’nun Rum kökenli olduğu iddiası dile getirilmiştir. Hakan, İmamoğlu’na bu yazıya neden cevap vermediğini sormuş ve ‘‘ciddiye almadım’’ yanıtını almıştır. Hakan bu cevap üstüne ısrarlı bir şekilde ‘ben olsam cevap verildim’ itirazında bulunmuştur.

Tartışma, bir noktada bu manşeti gündeme getiren Esenler Belediye Başkanına gelmiştir. İmamoğlu, bu belediye başkanının Trabzonluluk ve Rum ilişkisi kurduğunu ve bunun üzerinden ‘İmamoğlu Rum’dur’ iması yaptığını söylemiştir. Ahmet Hakan’ın ısrarlı bir şekilde böyle bir imanın bulunmadığını dile getirmesi, İmamoğlu’nun ‘savunmayın lütfen’ tepkisine neden olmuştur.

SONUÇ

Medya alanı, tarihsel, toplumsal ve ekonomi-politik koşullar tarafından tanımlanan bir alandır. Bu çalışmanın analiz ettiği 2015-2020 arası programlarda otoriter baskısını arttırmaya başlayan AKP iktidarı ve medyada değişen sahiplik yapısının etkisi tanımlanmaktadır. 2015 Haziran Seçimlerinde oluşan siyasi ve toplumsal kriz sırasında ve sonrasında medyada sansür ve kontrol mekanizmalarının arttığı saptamasında bulunulabilir. CNN Türk kanalında 15 Temmuz Darbe Girişimi sonrası Güleni cemaat yapılanmasından Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın halkı seferberliğe, televizyondan ve üstelik bu kanaldan çağırması, bu mecraların gündem yaratma gücünü ortaya koyması bakımından dikkat çekicidir.

Özel televizyon kanallarının kurulması ile, Türkiye'nin önde gelen sermaye grupları, iktidar güçleriyle ilişki kurmak için bu sektöre yatırımlarını arttırmıştır. Medya sahipliği gazetecilik alanından ve gazeteci-patron anlayıştan uzaklaşarak, holdinglerin tanıtım ve hegemonik savaş alanına dönmüştür.

2000 ekonomik krizi ve 2002 seçimlerinde AKP iktidarının kurulmasıyla birlikte medya sahipliği alanında bir dönüşüm yaşanmıştır. TMSF'nin el koyduğu ve AKP iktidarına yakın holdinglere devredilen medya kurumları tarafsızlığını yitirmiştir. Artık, bu dönemde medya gündemi, siyasi atmosfere bağımlı kılınmıştır. 2007 yılına kadar süren AB yanlısı politikaların terkedilmesi, 2013 Gezi Parkı eylemleri ve 15 Temmuz 2016 darbe girişimi ile birlikte ilan edilen 'kalıcı' OHAL ile birlikte medyanın üzerindeki baskı artmıştır.

2015 yılında PKK ile sürdürülen çözüm sürecinin, yerini yeniden çatışmalara bırakması ile iktidar tarafından PKK ile ilişkilendirilen HDP de suçlanmıştır. Bu dönemde TBMM'de üçüncü parti konumunda olan ve 1 Kasım 2015'teki genel seçimlerden sonra, altı milyon seçmenin oyunu alan HDP'den, hiç konuk alınmaması Tarafsız Bölge'nin uyguladığı sansür olarak değerlendirilebilir.

Konuklar seçilirken, özellikle muhalif konukların 'ılımlı' ve 'tartışmalı fikirlerden' uzak konukların seçildiği görülmüştür. Örneğin; 12 Ekim 2015 yılında yapılan yayında, HDP'den Meral Danış Beştaş ve hukukçu Turgut Kazan davet edilmiştir. Beştaş, 10 Ekim saldırısı için 'Fail devlettir' söyleminde bulunmuş ve Turgut Kazan olay yerindeki delilleri kapatmakla

suçlamıştır. 2016 olağanüstü hâl uygulamaları ile birlikte bu tür uçlar yerine ‘makul’ muhalif konuklar tercih edilmiştir.

Konukların seçiminde, toplumsal cinsiyet konusunda da dengesizlik söz konusudur. Siyasetin erkekleri ilgilendiren bir alan olarak tanımlanması problemi seçim zamanlarında partilerin toplantı ve gösterilerine de katılım göstermeyen kadınlar, haberleri ise kadınların 53.3’ü her gün seyretmektedirler Bununla birlikte bu çalışmadan elde edilen bulgulara göre siyasal konulara bir vatandaş olarak ilgi duyan kadınların oranı % 50,4 gibi azımsanmayacak ölçüde fazladır. (Şahin, 2019) buna rağmen seçilen on programın sadece üçünde kadın konuk vardır ve 42 konuktan sadece 3’ü kadın konuktur.

Görüşlerin tarafsız ve eşit sunulduğu programlar toplumlar için demokratik kamusal tartışma alanları sunar. Toplumsal uzlaşının ve halkın beklentilerinin iktidar güçlerine iletilmesini de sağlar. Fakat, ekonomik ve politik etkenlerle tek-tip fikirler sunmakla birlikte, giderek daha küçük bir grubun görüşlerini temsil eden araçlar haline gelmektedir. Muhalif gruplar kendi yayın organlarını oluşturmaya çalışsalar da televizyon yayını için gereken ekonomik yapıya çok azı ulaşmaktadır. Teknolojinin gelişmesinin getirdiği olanaklar ile birçok muhalif gazeteci internet üzerinden yayınlarını sürdürmesine yol açmaktadır. Gazeteciler ile birlikte, televizyonun ürettiği bu dar fikirlerden kaçan seyirciler ise hızla internetin özgür ve zengin görüş havuzunu tercih etmektedir. Geleneksel medya araçları, farklı fikirlere uyguladığı filtreleri genişletmediği sürece, kitleler temsil olanağı bulduğu alternatif araçlara yönelmeye devam edecektir.

KAYNAKÇA

- Adorno, T. (2014). Kültür Endüstrisini Yeniden Düşünürken. Cogito.
- Althusser, L. (2000). İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları. (A. Tümer, Çev.) İstanbul: İthaki Yayınları.
- Atabek, N. (1994). Gazetecilikte Tarafsızlık. Marmara İletişim Dergisi(7), 23-36.
- Ayan, V. M. (2019). AKP Devrinde Medya Alemi. Ankara: Yordam Kitap.
- Aydın, U. (2015). Neoliberal Muhafazakar Medya. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Ball, K. (2005). ethinking the Frankfurt School: Alternative Legacies of Cultural Critique (review). Penn State University Press, 42, 306-309.
- Başlangıç, C. (2021, Ocak 23). Artı Gerçek. <https://artigercek.com/yazarlar/celal-baslangic/olaganustu-hal-den-de-beter-turk-usulu-baskanlik-adresinden-alindi>
- Bourdieu, P. (1998). On Television. New York: New Press.
- Bulut, S. (2009). Sermayenin Medyası Medyanın Sermayesi. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- cnnturk. (2019, Ekim 11). (<https://www.cnnturk.com/haberleri/rejting-sonuclari>) adresinden alındı
- Chomsky, N. (2012). *Medya Gerçeği*. (A. Yılmaz, Dü.) İstanbul: Everest Yayınları.
- Çakır, E. (2017). 16 Nisan Referandum Sürecinde Başkanlık Sistemi Tartışmalarının Türk Basımına Yansımaları. *İnsan&İnsan*, 4(14), 273-300.
- Çölaşan, E. (2007). Kovulduk Ey Halkım Unutma Bizi 'Bir Medya Belgeseli'. Ankara: Bilgi Yayınevi .
- Devran, Y. (2018, Mayıs). Çatışmacı Liderlik: 1 Kasım 2015 Seçimlerinde Siyasi Parti Liderlerinin Söylemleri. *inönü Üniversitesi İletişim Fakültesi E- Dergi*, 1(3), 5-22.
- Duran, R. (2000). Apoletli Medya. İstanbul: Belge Yayınları.
- Eagleton, T. (2006). Criticism and Ideology: A Study in Marxist Literary Theory. New York: Verso.
- Erdem, B. (2015). Türkiye’de Yeni Medya Düzeninin Oluşumunda Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu’nun Rolü. *İnsan ve İnsan*(6), 37-54.
- Erdoğan, İ. (1999). Dördüncü Gücün İlettiği: Amerikan Örneği. K. Alemdar içinde, Medya Gücü ve Demokratik Kurumlar (s. 33-43). Ankara: Tuses.
- Erdoğan, İ., & Alemdar, K. (2005). *Öteki Kuram- Kitle İletişim Kuram ve Araştırmalarının Tarihsel ve Eleştirel Bir Değerlendirmesi*. Ankara: Erk.
- Esen, B., & Gümüşçü, Ş. (2018). Building a Competitive Authoritarian Regime: State–Business Relations in the AKP’s Turkey. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 349-372.
- Fiske, J. (2014). İletişim Çalışmalarına Giriş. (S. İrvan, Çev.) Ankara: Pharmakon Kitap.

- Şahin, H. (2019). Haber Ve Tartışma Programların Kadınların Siyasal Davranışları Ve Oy Verme Tercihlerine Etkisi, Yüksek Lisans tezi, İstanbul Üniversitesi
- Gramsci, A. (2014). Hapishane Defterleri. (A. Cemgil, Çev.) İstanbul: Belge Yayınları.
- Hall , S., Slack , J. D., & Grossberg, L. (2016). Cultural Studies 1983 (Stuart Hall: Selected Writings): A Theoretical History. Durham, North Carolina: Duke University Press Books.
- Jensen , K., & Rosengren, K. (1990). Five Traditions in Search of the Audience. European Journal of Communication, 5(2), 207-238.
- Konda . (2020, Ocak 15). <https://konda.com.tr/tr/rapor/15-temmuz-darbe-girisimi/> adresinden alındı
- Komisyonu, T. (2016). *10 Questions To Understand 15 July Coup Attemptant Fettullah Terrorist Organization*. Ankara: Publications of the Presidency of the Republic of Turkey.
- Küçük Kurt, M., Hazar, Ç., Çetin, M., & Topbaş, H. (2013). Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı Perspektifinden Üniversite Öğrencilerinin Medyaya Bakışı. 6(1), 37-50.
- Lasswell, H. D. (2013). Propaganda Technique in the World War. Torrington: Martino Fine Books.
- Louw, P. E. (2001). *The Media and Cultural Production*. New York: SAGE Publications.
- Maigret, E. (2011). Medya ve İletişim Sosyolojisi. (H. Yücel, Çev.) Ankara: İletişim Yayıncılık.
- Marx , K., & Engels, F. (2018). Alman İdeolojisi. (O. Geridönmez , & T. Ok, Dü) Kor Kitap.
- Mattelart, M., & Mattelart, A. (2020). İletişim Kuramları Tarihi. (M. Zılhoğlu, Çev.) Ankara: İletişim Yayınları.
- McNair, B. (1998). The Sociology of Journalism (Cilt 1). London, UK: Bloomsbury Academic.
- Noam Chomsky, Edward S. Herman. (2012). Rızanın İmalatı. (E. Abadoğlu, Çev.) İstanbul: BGSD.
- Oçak, Z. (2018). İdeoloji Kavramına Marksist VE Post Marksist Yaklaşımlar: Karl Marks, Antonio Gramsci VE Louis Althusser. Dördüncü Kuvvet Uluslararası Hakemli Dergi, 1(2), 56-74.
- Oğuz, Ş. (2012). Türkiye’de Kapitalizmin Küreselleşmesi ve Neoliberal Otoriter Devletin İnşası. Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi, 2-15.
- Postman, N. (2016). Televizyon Öldüren Eğlence. (O. Akınhay, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Rtuk. (2021, Ocak 12).

<https://www.rtuk.gov.tr/assets/Icerik/AltSiteler/televizyonizlemeegilimleriarastirmasi2018.pdf>
adresinden alındı

Sayarı, S. (2016). Back to a Predominant Party System: The November 2015 Snap Election in Turkey. *South European Society and Politics*, 263-280.

Schiller, H. (2019). *Communication and Culturel Domination*. New York: Routledge.

Sonia Livingstone, L. P. (1992). Expert and Lay Participation in Television Debates: An Analysis of Audience Discussion Programmes. *European Journal of Communication*, 7(1).

Sözcü. (2020, Eylül 10). (<https://www.sozcu.com.tr/2013/gundem/milliyetin-basina-kimi-tavsiye-edersin-basbakanim-253438/>) adresinden alındı

Sözer, Z. (2014). Halkın Sesinden İktidarın Borazanına. İstanbul: Doğan Kitap.

Thompson, J. B. (2013). İdeoloji ve Modern Kültür: Kitle İletişimi Çağında Eleştirel Toplum Kuramı. İdil Çetin (Çev.), Ankara: Dipnot Yayınları.

Tılıç, L. D. (1998). Utanıyorum Ama Gazeteciyim. Ankara: İletişim Yayıncılık.

Tokgöz, O. (2015). İletişim Kuramlarına Anlam Vermek. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

Toruk, İ., & Olkun, E. O. (2014). *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*(35), 377-400.

wikipedia. (2019, Ekim 17). https://tr.wikipedia.org/wiki/32._G%C3%BCn adresinden alındı

William , H., & Ozbudun, E. (2010). *Islamism, Democracy and Liberalism in Turkey*. London: Routledge.

Yılmaz, A., & Erdoğan, t. (2015). Muhafazakâr Söylem Üzerinden Türkiye’de Medya - İktidar İlişkileri: 2002 Yılı ve Sonrasında Medyada Değişen Sahiplik Yapısı. *Atatürk İletişim Dergisi*, 143 - 160.